

Η ΕΝ ΕΤΕΙ

1537

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΚΑΙ

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΑΡΤΑΝΙΔΑ ΚΑΛΗΝ

κατὰ τὰς

ΑΝΕΚΔΟΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

νῦν τὸ πρῶτον μεταφρασθεῖσας ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν
Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν

καὶ μετὰ

ΔΙΑΣΦΗΤΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ἐκδιδομένας ὑπὸ

Φ. Α. [λβκνκ]

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor

Αἰνείας. Δ. Στίχ. 625.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

Τύποις Ι. Ναχαμούλη ἐκδότου

1877

1586.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ
ΕΙΚΟΝΩΝ
ΝΙΚΟΛΑ ΙΔΟΥ Α. ΝΑΣΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΓΙ ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

Εἰκόνες χρωματισταί.

Ἡ ἀρπαγὴ τῆς ὠραίας Ἑλένης
Ὁ πρίγκηψ Νικόλαος καὶ ἡ πριγκίπισσα
Ἑλένη.
Ἀρχαία Μνημεῖα Ἀθηνῶν (12).
Γενοβέφας (4).
Χορὸς Ἀλβανῶν.
Βασιλικῆς Οἰκογενείας.

Φωτοτυπικαί

Ὁ Πρίγκηψ Ἀνδρέας.
» Νικόλαος.
Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος.
Ἡ Βασίλισσα Ὀλγα.
Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ'.

Καὶ πωλοῦνται πρὸς 50 λεπτὰ ἐκάστη ἐ-
λεύθεραι ταχ. τελῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑ ΙΔΟΥ

42—Ὁδὸς Πραξιτέλους—42

135

Η ΕΝ ΕΤΕΙ
1537
ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
ΚΑΙ
ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΑΡΤΑΝΙΔΑ ΚΑΛΗΝ

κατὰ τὰς
ΑΝΕΚΔΟΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ
νῦν τὸ πρῶτον μεταφρασθεῖσας ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν
Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν

καὶ μετὰ
ΔΙΔΑΣΚΗΤΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ
ἐκδιδομένας ὑπὸ
Φ. Α.

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor.
Λίντσι. Δ. Στίχ. 625.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ
Τύποις Ι. Ναχαμούλη εκδότου
—
1877

"Ὅρα "Πανδώρα" τόμ. ΙΗ' (1867-1868), σελ.
423 σελ. 281-287, ἄρθρον Μυχ. Μουραζιδοῦ.

Πέρυσιν ἐξετάζων, κατὰ τὴν ληφθεῖσαν παραγγελίαν, τὰ οἰκογενειακὰ ἔγγραφα συμπολίτου μου τινός, ἐνέτυχον εἰς χειρόγραφον ὃ ἐφείλκυσε τὴν προσοχήν μου καὶ τοὶ μηδεμίαν ἔχον σχέσιν μὲ τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐρευνῶν μου.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο σύγκειται ἐκ τριάκοντα φύλλων χάρτου χειροποιήτου καὶ κυτρινωποῦ, περιέχει δὲ δύο ἐπιστολὰς ἐνδιαφερούσας τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ συντεταγμένας ἰταλιστὶ, κατ'ἐποχὰς ὁμῶς διαφόρους.

Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου εὑρηται ἡ ἐξῆς σημείωσις: *Queste due lettere trascrissi io P. C. dai due originali che trovansi in mio potere. 1801.* »

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἡ μὲν φαίνεται γεγραμμένη τῷ 1537 ὑπὸ Ὁδηγητριανοῦ τινος Ἐπαρχοῦ πρὸς τὴν ἐξαδέλφην του Σοφιανὴν τὴν Καρυοφύλλου, ἡ δὲ τῷ 1584 ἤτοι μετὰ ἑπτὰ ἔτη πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα ὑπὸ τῆς Σοφιανῆς πρὸς τὸν Ὁδηγητριανόν.

Αἱ τῶν Ἐπαρχῶν καὶ Καρυοφύλλων εἶναι ἐπωνυμίαι οἰκογενειῶν συμπεριειλημμένων ἐν τῷ τῆς Κερκύρας ἀρχοντολογίῳ καὶ ἤδη ἐκλειψασῶν (α)· τὸ δὲ ὄνομα Ὁδηγητριανός, σπάνιον μᾶλλον, ἔφερον, ὅσον γε ἡμῖν γνωστὸν,

α) Ἐν τῇ κώμῃ Γαστουρίῳ ἀπαντᾷ τὸ ἐπίθετον Ἐπαρχος, ἀλλ' οἱ Ἐπαρχοὶ Γαστουριῶται, ὡς φρονοῦμέν, οὐδέν, πλὴν τοῦ ἐπωνύμου, ἔχουσι κοινὸν μὲ τοὺς πάλαι Ἐπαρχοὺς τῆς πόλεως.

κατὰ τὸν ις.¹ καὶ ιζ'. αἰῶνα, μέλη τινὰ τοῦ εὐγενοῦς ποτε ἐν τῇ Νήσῳ ταύτῃ οἴκου τῶν Σαραντάρων.

Διακοινώσας τὴν ἀνακάλυψίν μου εἰς τὸν προειρημένον συμπολίτην, οὐδεμίαν οὗτος ἠδυνήθη νὰ μοι δώσῃ διασάφῃσιν ὡς πρὸς τὸ χειρόγραφον, ὃ ἠγνόει πῶς διετέλει ἀναμεμιγμένον μετὰ τῶν οἰκιακῶν του ἐγγράφων.

Λαβὼν τὴν ἐπὶ τούτῳ ἄδειαν, ἐκόμισα οἴκαδε καὶ ν-τέγραψα· εἶτα δὲ ἐπεχείρησα τὴν μετάφρασιν ἣν ἐκδί-δωμι, ὑποτάξας σημειώσεις τινὰς πρὸς διαλεύκανσιν τοῦ κειμένου.

Λόγιός τις φίλος μου εἰς θν ἐπέδειξα ἐθεώρησεν ἀπόκρυ-φον τὴν ἀλληλογραφίαν ταύτην, τὴν γνώμην του στηρίζων εἰς διαφόρους λόγους, ἀλλὰ κυρίως εἰς τόνδε, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐπιστολῶν ἡ διήγησις τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας περιέχει ἱστορικὰς λεπτομερείας ὧν τὴν γνῶσιν δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἄξεστος τῆς ις.¹ ἑκατονταετηρίδος ἐν Κερκύρᾳ γεννημένος πολεμιστής. Ἐκ τῆς ἀπλῆς ἔμως ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς ἕκαστος πείθεται ὅτι ὁ νέος Ὀδηγητριανός—ὅστις, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἦτο, ὡς γράφει, φοιτητὴς τοῦ ἐν Βονωνίᾳ Πανεπιστημίου καὶ οὐχὶ τὸ ἐπάγ-γελμα στρατιωτικὸς ἀνὴρ—οὐδὲν διηγεῖται οὔτινος δὲν ὑ-πῆρξεν ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ αὐτόπτης ἢ σχεδὸν αὐ-τόπτης μάρτυς, καὶ ὅτι αἱ ἱστοριοπολιτικά του γνώσεις περιορίζονται ἐντὸς κύκλου στενωτάτου συνδεόμεναι ἀμέ-σως μὲ τὰ συμβάντα τῆς ἐποχῆς του. Ἄλλως οὐχὶ πάντες ἄξεστοι καὶ ἀμαθεῖς ἦσαν οἱ Κερκυραῖοι τοῦ ις.¹ αἰῶνος ἐν ᾧ διέπρεψαν Νικόλαος ὁ Σοφιανός, Νίκανδρος ὁ Νούκιος καὶ ὁ πιθανῶς συγγενὴς τοῦ Ὀδηγητριανοῦ Ἀντώνιος ὁ

Ἐπαρχος οὕτινος τὰ συγγράμματα σοφώτατα καὶ Ἀττικοῦ ἀποστάζοντα μέλιτος ἐκήρυττεν ὁ Καρδινάλιος ὁ Βέμβος (α).

Ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα εἴτε γνήσια ἦναι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, εἴτε νέου Κερκυραίου μυθιστορικὸν γόμνασμα γραφὲν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἰδεῶν τῆς Ὀνοράνδας, ὡς ἀρέσκεται νὰ τὰς ὀνομάζῃ ὁ ἐλλόγιμος μὲν, ὑπὲρ τὸ δέον δὲ πυρρωνίζων φίλος μου, δὲν τὰς ἔκρινον πάντῃ ἀναξίας δημοσιεύσεως ἅτε ἐνδιατριβούσας εἰς γεγονότα ταῦτα μὲν γνωστὰ ἀλλ' οὐπω ὡς ἐνταῦθα δραματικῶς πως παρασταθέντα, ταῦτα δὲ ἂν μὴ ὅλως ἄγνωστα οὐχ ἦτον εὐκρινέστερον ἐκτεθειμένα τῶν ἐκ παραδόσεως εἰς ἡμᾶς περιελθόντων.

Ἴσως βραδύτερον τὸ ἰταλικὸν κείμενον ἀνατυπωθῇ σὲτα μετὰ τῆς μεταφράσεως.

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 1.ῃ Ἀπριλίου 1877.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

(x) Μουσεξυδου Ἀνάλεκτα σελ. 48 Κερκύρα 1872.

Α .

ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΝΟΣ ΕΠΑΡΧΟΣ ΣΟΦΙΑΝΗ ΤΗ ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΟΥ

Ἐν Κερκύρα α'. Ὀκτωβρίου αφλζ'.

Ἰνδικτιῶν. ι'.

Φιλτάτη ἐξαδέλφη!

α. Ἐφυγον. Πρὸ δεκαεννέα ἡμερῶν ἀπῆλθον (1). Ὅπου ἐπάτησαν ἐκεῖ θρῆνος, καταστροφή, θάνατος. Ὅν τρόπον ἡ διάφλεκτος ὕλη ἦν ἐξεμεῖ ἡφαίστιον ἐν ἐκρήξει καταβιβρώσκει τὰς γαίας ἐξαλείφουσα πᾶν ἔχνος φυτικῆς ζωῆς, οὕτω καὶ ὁ στρατὸς τοῦ Σουλεϊμάνου ἡρήμωσε διελθὼν τῆς λιπαρᾶς τύτης νήσου τοὺς εὐφόρους ἀγροὺς καὶ τὰς περικαλεῖς κώμας, μὴ φεισθεὶς ἐμψύχων μηδ' ἀψύχων, φυτῶν μηδὲ ζώων, ζώντων μηδὲ νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς τάφους ἀνορύξας καὶ τὴν τέφραν τῶν τεθνεώτων διασκορπίσας, πάντα λυμαινόμενος, πάντα μιαίνων ἐνυβρίζων τοῖς σώμασι, λεηλατῶν τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων ἐδῶ κατασφάττων, ἐκεῖ διαρπάζων, πανταχοῦ κακουργῶν.

Πῶς συνέβη ἡ συμφορὰ αὕτη; Διατί ὁ Ναύαρχος τοῦ Καρόλου Ε'. Ἀνδρέας ὁ Δωρία ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ἀφ' οὗ πρῶτον μᾶς ἐξέθεσε καὶ καθ' ἡμῶν ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου; Διατί ἀπέπεμψε τὰ τέσσαρα κάτεργα τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μελίτης (2) καὶ ἕτερα τέσσαρα τοῦ Πάπα καὶ ἀπῆρεν εἰς Μεσσήνην τῆς Σικελίας ἀντὶ νὰ συνενώσῃ τὸν στόλον τοῦ ἐκ πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ ἀπαρτιζόμενον

πλοίων μὲ τὸ τοῦ Ἱερωνύμου. Πεζάρου τοῦ Βενετοῦ Ναυάρχου; Ἴσως ἐνεθυμήθη ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι Γενουήνσιος, ἡ δὲ Κέρκυρα εἶναι κτῆσις τῶν Βενετῶν οἵτινες αἰείποτε ὑπῆρξαν τοῖς Γενουαίοις μισητοί. Ἴσως, καὶ τοῦτο πιθανώτερον, ἐχολώθη ὅτι οἱ Βενετοὶ ἐδίστασεν νὰ κηρυχθῶσι σύμμαχοι τοῦ Αὐτοκράτορος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Πλὴν, ἂν τὴν ἐπονείδιστον διαγωγὴν τοῦ ὑπηγόρευ-
 σεν ἡ ἐκδίκησις, βεβαίως τὸ πάθος τοσούτῳ τὸν ἐτύφλω-
 σεν ὥστε δὲν κατενόησεν ὅτι πίπτουσα ἡ Κέρκυρα θὰ καθίστατο ὀρμητήριον τῶν κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐπιθέσεων τῶν Μωαμεθανῶν αὐθαδεστέρων διὰ τὴν νίκην γενομένων, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου πρὸς εἶδος τὰ συμφέροντα τοῦ τε κυρίου αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος του. Καὶ ὁ Πέζαρος αὐ-
 τὸς, ἔχων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του σχεδὸν ἐννενήκοντα πλοῖα ἐξ ὧν τέσσαρα κάτεργα ἐξηρτυμένα ὑφ' ἡμῶν ἐν Κερκύρᾳ (3), τί παθὼν δὲν ἀντιπαρετάχθη τοῖς ἐχθροῖς πειρω-
 μένοις τὴν εἰς τὴν νῆσον ἀπόβασιν, ἀλλ' ἀνεκρούσατο πρύμνας καὶ ἀπέπλευσεν εἰς τὸν Ἀδρίαν; Νὰ ὑποθέσῃ τις τοιοῦτον ἄνθρωπον δειλὸν καὶ ἄνανδρον εἶναι ἀδύνατον. Τί λοιπὸν νὰ συλλογισθῇ; Ὅτι ἦτο πεπρωμένον.

Ἡ πόλις (4) ἦτο ἱκανῶς ἐφωδιασμένη μὲ τὰ χρειώ-
 δι, πρὸς ἄμυναν, ἀλλ' αἱ ζωοτροφίαι ἐσπᾶνίζον (5). Διὸ κατὰ διαταγὴν τοῦ Βαΐλου Συμεῶνος τοῦ ἐκ Λειό-
 νων ἀπεπέμφθησαν οἱ γέροντες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παι-
 δία (6).

Ἀπεσκυβαλίσθησαν ὡς ἄχρηστον σκεῦος αἱ μητέρες ὧν τοὺς μαστοὺς ἐθήλασαν δισχίλιοι Κερκυραῖοι οἵτινες ἀ-
 πετέλουν τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς καὶ ζωὴν καὶ περιου-
 σίαν ἐθυσίαζον ὑπὲρ τῆς μητρώας γῆς ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν κυρίων των Βενετῶν. Ἐγκατελείποντο ἔρμαιον τῶν ἀσελγῶν ὀρέξεων τῶν Ἀγαρηνῶν μεράκια ὧν οἱ πατέρες, παρθένοι ὧν οἱ μνηστῆρες εἶχον ἐκτεθειμένα τὰ στήθη εἰς τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐξωθοῦντο εἰς σφαγὴν καὶ ἐξανδρα-
 ποδισμὸν σεβάσμιοι γέροντες ὧν τὸ σῶμα κατεκάλυπτον

οὐλαὶ μαρτυροῦσαι τὰ τραύματα ἅτινα εἶχον ὑποστῆ
προκινδυνεύσαντες ὑπὲρ τῆς γαληνοτάτης Πολιτείας. Δὲν
ἔκλαιον οἱ ἀγέρωχοι πρεσβῦται. Ἐτρεμον τὰ μέλη των
οὐχὶ ἐκ φόβου, ἀλλὰ παράλυτα ἐκ τῆς ἡλικίας ὄντα.

Πρὶν ἢ ἐξέλθωσιν ἐπεθύμησαν οὗτοι νὰ παρασταθῶσιν
ἐνώπιον τοῦ Βαίλου, εἰς δ' ἐξ αὐτῶν, Καντῖνος ὁ Βου-
κεντῆς, λαβὼν τὸν λόγον, ἐφθέγγετο τάδε· « Δὲν παρ-
« ἦλθον πέντε γενεαὶ ἀφ' ἧς ἐκουσίως παρεδόθημεν εἰς
« τὸ Κράτος τῶν Ἑνετῶν (7)· παρεδόθημεν δὲ ἐφ' ὅροις
« ῥητοῖς καὶ ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τῆς κυριάρχου πολιτείας
« νὰ προστατεύῃ ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ κατὰ παν-
« τὸς πολεμίου τὰ πρόσωπα καὶ τὴν περιουσίαν μας,
« τὴν χώραν ἡμῶν καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνθ' ὧν καὶ ἡμεῖς
« ὑπεσχέθημεν ὑποταγὴν καὶ πίστιν, οὐδὲ παράσπονδοι
« τὸ παράπαν ἐγενόμεθα· ἀπεναντίας τοσαῦται καὶ τοι-
« αῦται εἶναι αἱ ἐκδουλεύσεις ἃς παρέσχομεν εἰς τὴν
« Ἑνετικὴν Κυβέρνησιν καὶ αἱ ὑπὲρ αὐτῆς γενναιοδωρίαι
« μας ὥστε ἡ ἡμετέρα Κοινότης ἀνέκαθεν μεγαλοπρεπῆς ἐ-
« κλήθη καὶ πιστοτάτη (8). Παρατήρησον, ὦ Συμεὼν, τὰς
« πολιὰς ταύτας κεφαλὰς καὶ γνῶθι ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ
« ἡμῶν, ἔφηβοι ἔτι ὄντες, τῷ 1473, ἐπιβάντες ἑκατὸν
« μυοπαρόνων, οὓς ἰδίους ἐξηρτύσαμεν ἀναλώμασι, μετέ-
« σχομεν τοῦ ὑπὸ Μάρκου τοῦ Βαρβάρου ἐπιχειρήματος
« κατὰ τοῦ Αὐλώνος, ὅτε πεντακόσιοι Κερκυραῖοι δύο
« ἐκπορθήσαντες πόλεις τῆς ἀπέναντι Ἡπείρου ὑπετάξαμεν
« τοῖς Βενετοῖς. Τῷ δὲ 1475 δισχίλιοι τὸν ἀριθμὸν ἐ-
« δράμομεν εἰς βοήθειαν τοῦ Προνοητοῦ Βίκτωρος Σα-
« λαμῶνος ὃν ἐν Βουθρωτῷ ἐπολιόρκει ὁ Ἀγιάς Βέης
« μετὰ τρισμυρίων ἐνόπλων καὶ συγχρόνως ἕτεροι χίλιοι
« ἡμυνόμεθα τὰ τεῖχη τῆς Πάργας καὶ τῶν Συβότων (9). Δὲν
« ἐφείσθημεν τοῦ αἵματός μας καὶ τῶν χρημάτων μας
« διὰ τὴν σωτηρίαν Πολιτείας ἣτις ἐκλείσθη οὐχὶ βεβαίως
« κηδομένη πολὺ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἰταλικοῦ
« ἔθνους, ἀλλ' ὥς καταστᾶσα ὅπως δῆποτε τὸ προπύργιον

« τῆς Ἰταλίας κατὰ τῶν ἐφόδων τῶν Μωαμεθανῶν (10).
 « Πλὴν, εἰς τίνας πρὸ πάντων ὀφείλει τὴν δόξαν ταύτην;
 « Μήπως εἰς τοὺς Ἰταλοὺς στρατιώτας; Οὐχι, ἀλλ' εἰς
 « τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας, οἷς ἂν ἐνεπι-
 « στεύετο τοσαύτης θᾶ ἀπήλαυε σήμερον ὑπεροχῆς καὶ
 « ἰσχύος, ὥστε δὲν ἤθελε προσπαθήσει νὰ τηρήσῃ οὐδε-
 « τερότητα μεταξὺ τῶν πρὸς ἀλλήλας διαπληκτιζομέ-
 « νων δύο μεγάλων Δυνάμεων Ἰσπανίας καὶ Γαλλίας,
 « δὲν ἤθελε διστάσει ἐκ δειλίας νὰ ἀποφανθῇ ἐγκαί-
 « ρως ὑπὲρ τῆς ἐτέρας ἐξ αὐτῶν, δὲν ἤθελε δυσαρεστήσει
 « ἀμφοτέρας καὶ καταληφθῇ ἀπαράσκευος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ
 « τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος. Ἀλλὰ τοὺς ὑπηκόους τῆς
 « Ἀνατολῆς ἐθεώρησε πάντοτε ὡς φυλὴν ὑποδεεστέραν τῆς
 « ἰταλικῆς· ἐξηυτέλισε, περιεφρόνησέ, ἐστέρησε τῶν πολιτι-
 « κῶν δικαιωμάτων καὶ ἀφῆκεν ἐν τῇ ἀμαθείᾳ. Καθ' ὅ-
 « σον δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς Ἑλληνας ἀφορᾷ, ἀντὶ νὰ
 « ἐπωφεληθῇ τὴν διακρίνουσαν τὸ γένος των εὐφυΐαν
 « ἐμέμψατο αὐτῶν τὴν κρυψίνοιαν καὶ τὴν πονηρίαν (11)
 « καὶ ἐτήρησεν ὅσον τὸ δυνατόν ἐν ἀφανείᾳ τὰς ἀρετάς.
 « Πιθανῶς δὲ ἡμέραν τινὰ οἱ τὰ σημερινὰ ἐν τῇ Ἀνα-
 « τολῇ κατορθώματα ἐξιστορήσοντες συγγραφεῖς τῆς θέ-
 « λουν ἀποσιωπήσει τὰ ὀνόματα τῶν κατ' οὐτάς ἀρι-
 « στευσάντων Ἰάνου τοῦ Μαρίου, Θεοδώρου τοῦ Βοσκή-
 « του, Θεοδώρου τοῦ Ἀγιαποστολίτου (12) καὶ πλεί-
 « στων ἄλλων ὡς ἐπιλήσμονες τῶν εὐεργεσιῶν μας καὶ μυ-
 « ρίων θυσιῶν σήμερον ὑμεῖς ἡμεῖς τε καὶ τοὺς παῖδας καὶ
 « τὰς γυναῖκας ἀποβάλλετε ἐκ τῶν τειχῶν ἅτινα ἄλ-
 « λοτε ὑπερησπίσθημεν, ἵνα μὴ παρέχητε τεμάχιον ξη-
 « ροῦ ἄρτου πρὸς καθησύχασιν τῆς πείνης ἡμῶν, μίαν
 « σταγόνα ὕδατος πρὸς κατάσβεσιν τῆς δείψης τῆς κα-
 « ταφλεγούσης τὰ χεῖλη μας. Νῦν δὲ ἡμεῖς μὲν ἀπερ-
 « χόμεθα ἀποθανοῦντες, σὲ δὲ τὸν Συμεῶνα καὶ τοὺς περὶ
 « σὲ ἐγκαταλείπομεν εἰς τὴν θεῖαν Δίκην.”

Παρευρισκόμην εἰς τὴν σπαραξικάρδιον ταύτην σκηνὴν

καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἡ τοῦ ἀνδρὸς παρρησία μ' ἐξέπληξε.
 Ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔμεινα ἀκίνητος εἰς τὴν θέσιν μου καὶ
 σύννους. Ἡπόρουν τί ἄρα θὰ ἔλεγον αἱ ἐπερχόμεναι γεν-
 νεαὶ μανθάνουσαι ὅπόσον αἶμα, ὅποσα χρήματα, ὅποση εὐ-
 φυΐα καὶ δραστηριότης κατηναλώθησαν ὑφ' Ἑλλήνων ἀν-
 δρῶν ὑπὲρ τῶν Φράγκων δυναστῶν τὸ πλεῖστον ἀγνωμό-
 νων ἢ ἀδιαφορούντων πρὸς τὴν εὐεργεσίαν, σπανίως κατὰ
 τὴν ἀξίαν ἐκάστου ἀνταμειβόντων. «Δὲν εἶναι πιθανὸν»
 ἐσυλλογιζόμην «ὅτι θέλουν κατακρίνει τοιαύτην συμπερι-
 “ φορὰν καὶ θεωρήσει ἄτιμον καὶ ἄδοξον τὸ ἔργον ἐκείνων οἷ-
 “ τινες συνέτεινον εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ξενοκρατίας;
 “ Ἐγὼ δὲ αὐτὸς τί πράττω μετὰ τοῦ Ἑνετῶν καὶ Δαλ-
 “ ματῶν τούτων πονῶν, καὶ τί βραδύνω νὰ συντρίψω τὸ
 “ ξίφος μου καὶ νὰ ριφθῶ ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων εἰς τὴν
 “ ὑποκειμένην θάλασσαν; Ἀλλ' ὅχι· ἄτιμον δὲν εἶναι νὰ
 “ πολεμῇ τις κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως
 “ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ· ἄδοξον δὲν εἶναι νὰ πέσῃ ἀμυ-
 “ νόμενος τὴν πατρίον ἐστίαν. Ἄς ἐνασκήσωμεν τοὺς
 “ βραχίονας ἡμῶν ἐν ταῖς μάχαις κατὰ τῆς ἡμισελή-
 “ νου ἔστω συμπολεμοῦντες τοῖς ξένοις· ἄς διασώσωμεν
 “ ἀκμαῖον τὸ αἶσθημα τῆς πατρίδος ἐν ταῖς καρδίαις
 “ ἡμῶν καὶ, προσέχοντες εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ὧσεϊ
 “ Ἑστιάδες περὶ τὸ ἱερὸν πῦρ, ἄς μεταδώσωμεν αὐτὸ
 “ ἀκριφνὲς εἰς τέκνα τέκνων, σὺν δὲ προϊόντι τῷ χρό-
 “ νῳ θέλει ἰσχύσει νὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς παντὸς ὀθνείου
 “ στοιχείου καὶ ἔσται ἡ κρηπὶς τῆς μελλούσης ἐθνικῆς
 “ ἡμῶν παλιγγενεσίας.”

Καὶ θεοὶ ἀνάγκη πείθονται· αἱ δὲ εἰσηγήσεις τῆς πο-
 λιτικῆς ἀνάγκης ὥθησαν ἐνίοτε τὰ Κράτη εἰς τὰ φρι-
 κωδέστατα τῶν ἔργων, εἰς τὰ μέγιστα τῶν ἐγκλη-
 μάτων.

Ἡ ἀποβολὴ τῶν γυναικοπαίδων ἦτο μέτρον σκληρὸν
 καὶ ἀπάνθρωπον· ἀλλ' ἦτο ἄρα καὶ ἀπολύτως ἀπαραίτητον
 καθ' ὃν χρόνον ἐλήφθη; Ἀμφιβάλλω. Πλὴν ἂν, κατὰ τὸ

φρόνημα τοῦ Βαίλου Συμεῶνος Λειώκη ἢ τοῦ φρουράρχου Ἀνδρέου Φαλιέρου ἢ τοῦ ἐκτάκτου Προνοητοῦ Λουδοβίκου Δαρίβα ἦτο τοιοῦτο, βέβαιον εἶναι ὅτι εἴτε ἐξ ἀνοχῆς τούτων καὶ τοῦ φύλακος τῆς πύλης Νικολάου τοῦ Σεμιτεκόλου, εἴτε ἐξ ἀδυναμίας των καὶ ἐξ ἐλλείψεως πειθαρχίας καὶ αὐστηρᾶς ἐπαγρυπνήσεως, οἱ μισθοφόρου Ἰταλοὶ παρεβίασαν τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν οὐ μόνον κρύψαντες τινὰς τῶν ἐπιταχθέντων ἐξελθεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ σχοινίων ἀναβιβάσαντες πολλοὺς ἄνδρας καὶ πλείστας γυναῖκας ἐκ τῶν ἐκτὸς τοῦ ἄστεως. Μήπως δὲ ταῦτα ἔπραξαν ὑποκινούμενοι ὑπὸ φιланθρωπικοῦ αἰσθήματος; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Οὐχὶ ὁ πρὸς τὰ ἄθλια ἐκεῖνα πλάσματα οἶκτος ἀλλὰ τοὺς μὲν ἡ φιλαργυρία ὥθει, τοὺς δὲ ἡ λαγνεία παρώρμα, χορηγοῦντας ἄσυλον ἢ ψυχίον τι εἰς ἐκείνους οὓς πρότερον εἶχον ἀποστερήσει παντὸς τιμαλφοῦς καὶ ἀπογυμνώσει ἢ ἐμποροῦντας εἰς τὰς ὥρας ἐχούσας γυναῖκας καὶ ἐκδιάζοντας νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὰς ἀσελγεῖς των ὀρέξεις τῇ ἀπειλῇ ἐξώσεως σημαινούσης βέβαιον θάνατον. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἠτίμασε το γένος αὐτοῦ ὁ προϊστάμενος τῶν ἐφοδίων Ζαχαρίας ὁ Βάρβαρος, Βενετὸς εὐγενῆς, μᾶλλον δὲ ἀγενέστατος καὶ κτηνωδέστατος (13).

Τοὺς πενομένους καὶ μὴ ἔχοντας τί νὰ δώσωσι προβάλλοντες ἐκ τῶν τειχῶν οἱ γεννάδαι οὗτοι ὕβριζον καὶ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ κατατρυχομένους βλέποντες οὐ μόνον δὲν ἠλέουν ἀλλ' εἰ τυχόν τις οἰκτεῖρων προσέρριπτε τοῖς ταιπώροις ἐκείνοις τεμάχιον ἄρτου, τοῦτον ἔπληττον, ἐβασάνιζον καὶ βιαίως τοῦ φρουρίου ἀπέβαλλον (14), ὁ δ' ἀπόβλητος ὁπότερον ἄρα εἶχεν ὠμότερον, ἐχθρόν, τὸν Χαῖρατίνην (15) ἢ τοὺς φυλάττοντας τὸ φρούριον Ἰταλοὺς;

Θέλεις ἀπορήσει, ὦ φιλτάτη Σοφιανή, πῶς δισχίλιοι ὄντες οἱ ὀπλοφοροῦντες ἐκ τῶν Κερκυραίων ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως ἠνέχθημεν τοσαῦτα ἀνομήματα ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν διαπραττόμενα. Ἀλλὰ παύσῃ ἀποροῦσα ἂν

συλλογισθῆς ὅτι οἱ Ἰταλοὶ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πληρωμάτων τεσσάρων ἐκκενωθέντων κατέργων, ἦσαν πλείονες τὸν ἀριθμὸν, ὅτι οὔτε εἰς χωριστὰ τάγματα ἡμεθα συσσωματωμένοι, οὔτε ὁμοφύλους εἵχομεν ἀξιωματικούς καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ σύνεσις, ἡ φιλοπατρία καὶ ὁ κίνδυνος μείζονος συμφορᾶς ἀπέτρεπον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἐσωτερικῆς στάσεως καθότι ἡ ἔκρηξις αὐτῆς καὶ οἱ ἡμέτεροι σπαραγμοὶ ἤθελον [ἀποβῆ ὁ ἀξιολογώτερος τῶν Ὀθωμανῶν σύμμαχος πρὸς ὑπόταξιν τῆς Νήσου.

β. Ὁ Χαϊρατίνης, διαταγῇ τοῦ Σουλεϊμάνου, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Κερκύρας ἐκ τοῦ πρὸς βορρᾶν στομίου αὐτοῦ ἐπὶ πεντήκοντα πλοίων κομιζόντων 25,000 ἀνδρῶν καὶ πυροβόλα τριάκοντα καὶ πέντε διὰ τὴν πολιορκίαν. Ἡ ἀποβίβασις δὲ ἐγένετο εἰς Ποταμὸν (16) τῇ 26.ῃ τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου (17). Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ ῥηθεὶς Χαϊρατίνης, ὁ Ἀγιάς Πασᾶς καὶ μετ' αὐτῶν ἐστράτευον ὁ Ἀγᾶς τῶν Γιανιτζάρων καὶ ὁ τῶν Ἰαγκάγκων ἡ ἀτάκτων, ὁ Βιλέρβεης τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὁ Μουσταφᾶς Πασᾶς. Ὁ στρατὸς οὗτος διηρέθη εἰς δύο ἀγήματα ἐξ ὧν τὸ μὲν ἐκίνησεν πρὸς πολιορκήσιν τῆς πόλεως, τὸ δὲ διεσπάρη εἰς τὰς κωμοπόλεις.

Ὁ ἐχθρὸς κατέλαβε τὰς ἐπικαιροτέρας θέσεις τῶν προαστείων ἢ ἐξοπολίου, τοῦτέστι, τὸν γήλοφον τοῦ κρεουργείου, λεγόμενον καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἢ καὶ Ἑβραιοβούνιον (18), τὸν τῶν Ἀγίων Πατέρων, καὶ τὸν παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Υ. Θ. τῶν Καβασιλέων. Ἐχαράκωθη ἐν αὐτοῖς καὶ ἔστησε κανονοστοιχίας ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἐξ ὀκτὼ πυροβόλων, ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκ πέντε καὶ ἐν τῷ τρίτῳ ἐξ ἑνδεκα, ἐν συνόλῳ ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων πυροβόλων (19). Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι ἤρξαντο πυροβολοῦντες τὸ φρούριον ἄνευ ἐπιτυχίας (20), ἡμεῖς δὲ διὰ τῶν βομβορριπτήρων μας καὶ κανονίων οὐ μόνον ἀντεπυροβο-

λουμέν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἐξόδους συνεχεῖς ἐπεχειροῦμεν καθ' ἃς καὶ τινὰς ἐκ τῶν πολεμίων ἐζωγροῦμεν.

Οἱ ἄβέλτεροι Ἀγαρηνοὶ εἶχον στήσει τῇ 1.ῃ τοῦ λήξαντος Σεπτεμβρίου καὶ μέγα τηλεβόλον ἐν τῷ νησιδίῳ τοῦ Μαλιπιέρου(21), ἀλλὰ τοιαύτην αἰ ἀποπεμπόμεναι σφαῖραι περιέγραφον παραβολὴν, ὥστε ἀντὶ νὰ προσβάλωσιν ὑπερηκόντιζον τὸ φρούριον καὶ ἔπιπτον πρὸς μεσημβρίαν ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Ἐπομένως τὸ τηλεβόλον τοῦτο, ὅπερ σκωπτικῶς ὠνομάσαμεν *Τοπ-Σολεϊμὰν*, ἀπέβη ἀντικείμενον μᾶλλον διασκεδάσεως ἢ φόβου τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ, οἵτινες ἐκάστην βολὴν συνωδεύομεν μετὰ τῶν χλευαστικῶν ἀλαλαγμῶν μας. Ὡς ἐκ τούτου χολωθεὶς ὁ Πυρροπώγων μετὰ τρεῖς ἡμέρας διέταξε νὰ παύσῃ ἐκεῖθεν τὸ πῦρ καὶ ἄλλα ἐμνηχανεύθη κακά.

Ἰδὼν ὅτι τὰ τεῖχη τῆς ἀκροπόλεως εἶναι χθαμαλώτερα κατὰ τὸ νότιον μέρος καὶ ἄρα παρεῖχον μείζονα ἐλπίδα ἐπιτυχίας τοῖς πολιορκηταῖς ἔστρεψεν αὐτόθι τὸν στόλον, πλὴν ἔνεκα τῶν ἐκεῖ ὑφάλων καὶ σπιλάδων ἀπέβησαν δύσκολοι αἱ κινήσεις καὶ οἱ ἐλιγμοὶ τῶν πλοίων πυροβολούντων ἐν τούτοις ἐκ τῶν πρωῶν. Σφοδρότερον ἀπηντήσαμεν ἡμεῖς ἐκ τοῦ φρουρίου πολλὴν ἐνεγκόντες φθορὰν εἰς τὰ ἐχθρικά σκάφη ἐξ ὧν ἐν κατεβυθίσσαμεν αὐτανδρον. Οἱ Κερκυραῖοι ἡμεθα καλῶς ἐξησκημένοι εἰς τὸ σκοποβολεῖν· ἐγὼ δὲ βλέπων μεταξὺ τῶν πλοίων τῶν πολεμίων τὴν ναυαρχίδα, διακρινομένην ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ παρασήμου παριστάνοντος ἐπίχρυσον δράκοντα ὀρθιον καὶ ὡς ἀπειλοῦντα τὴν πόλιν, ἔθυνον τρεῖς σφαίρας κατ' αὐτῆς. Ἡ πρώτη κατέθραυσε ἓνα τῶν ἱστών της· ἡ δευτέρα ἀνῆρπασε τὸ ἔμβολον κατακεραυνώσασα τὸ δρακόντιον παράσημον· ἡ τρίτη διέτρησε τὴν πρύμνην τοῦ ἤδη πυκνοῖς ἐρετμοῖς ἀπάραντος πλοίου. Τότε δὴ οἱ στρατιῶται τρεῖς ἐκραύγασαν “Ζήτω ὁ Λέων.”

Τὴν ἐπιούσαν, 5 τοῦ Σεπτεμβρίου, ῥαγδαία ἔπιπτεν ἡ βροχὴ· ἐμαίνετο ὁ ἄνεμος· βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ διε-

δέχοντο ἀλλήλας ἐν τῷ νεφελώδει οὐρανῷ. Ὁ συριγμὸς τοῦ ἀνέμου, ὁ πίτυλος τοῦ ὑέτοῦ, ὁ πάταγος τῶν κυμάτων ῥηγνυομένων ἐπὶ τῶν βράχων ἐμιγνύοντο μετὰ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῶν φωνῶν τῶν σκοπῶν, τῶν οἰμωγῶν τῶν ἐν Μανδρακίῳ καὶ ἐν τῷ Ἰσιδωρείῳ ἀκρωτηρίῳ καταφυγόντων ἐγκατοίκων. Ράκη ἐνδεδυμένοι, ἡμίγυμνοι, ῥυπαροὶ, ἄσιτοι, πυρέσσοντες, μᾶλλον σκελετοὶ ἢ ἄνθρωποι, ἔκειντο οὗτοι ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ὕπτιοι ἢ πρηνεῖς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μαστιγούμενοι ὑπὸ τῆς θυέλλης, ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς κακώσεις καὶ ὕβρεις τῶν ἐχθρῶν, ἀπωθούμενοι ὑπὸ τῶν ὁμοθρήσκων καὶ ὁμοφύλων καὶ ἐπικαλούμενοι τὸν θάνατον ὥς μόνην σωτηρίαν, ὥς μόνην ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν των.

Ἐν μέσῳ τῆς διαμάχης ἐκείνης τῶν στοιχείων οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀποπειραθῶσι τελευταίαν καὶ ἀπεγνωσμένην ἀπόπειραν, τὴν ἔφοδον δηλ. τοῦ φρουρίου ἐκ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς καὶ πραγματικῶς προέβησαν μέχρι τῆς τάφρου· ἀλλ' ἡμᾶς ἐκ τῶν κινημάτων των νοήσαντας ἐγκαίρως τὸν σκοπὸν των εὖρον ἐτοίμους νὰ τοὺς ὑποδεχθῶμεν ὥς προσῆκε. Ἀνδρείως ἀνθιστάμενοι διὰ τοξευμάτων, λίθων καὶ πυρὸς ἀπεκρούσαμεν αὐτοὺς οἷτινες στρέψαντες ἐπὶ τέλους τὰ νῶτα κατησχυρμένοι ἔφυγον, ἡττημένοι καὶ βλασφημοῦντες.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, ὁ μὲν Ἀγιάς Πασᾶς ἐμήνυσε τῷ Φρουράρχῳ, Προνοητῇ καὶ Βαΐλῳ, ὅτι ἂν ἔστεργον νὰ παραδώσωσι τὴν ἀκρόπολιν ἐπετρέπετο αὐτοῖς καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοὺς νὰ ἔχωσι σώαν τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἀπέλθωσιν ἐλευθέρως καὶ ἀνενοχλήτως ὅσοι ἂν ἐβούλοντο, ἐκεῖνοι δὲ ἀπήντησαν· “ Δὲν παραδιδόμεθα, ἀλλὰ μέχρι
“ τελευταίας πνοῆς θέλομεν ὑπερασπισθῆ τὰ τείχη ταῦτα
“ ἅτινα δὲν θέλεις ὑπερπηδῆσαι εἰμὴ πατῶν ἐπὶ τῶν
“ πτωμάτων μας.”

Τοιαύτης τυχὸν ἀπαντήσεως, ὁ Ἀγιάς μετέβη εἰς τὴν

Ἡπειρόν δρομαῖος καὶ συνεβούλευσε τῷ Σουλεϊμάνῃ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας ἐπειπὼν ὅτι τὸν στρατὸν κατέτρυχεν ἡ πείνα καὶ ἐδεκάτιζε νόσος ἐπιδημική· ὅτι ὁ ἴδιος ὑπέφερε παρὰ τῶν πολιορκουμένων πλείονα τῶν ὅσων ἐπροξένει κακῶν καὶ ἐπεθύμει ὀλίγην ἀνάπαυσιν· ὅτι μάλιστα οἱ Γιανίτζαροι ἤρξαντο θορυβοῦντες καὶ ἀπαιτοῦντες τὸν ἀπὸ τῆς νήσου ἀπόπλουν· ὅτι ἡ περαιτέρω ἐν ταύτῃ διαμονὴ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος καθότι ἐνδέχετο νὰ ἐνωθῶσιν οἱ δύο στόλοι τοῦ Δωρία καὶ τοῦ Πεζάρου οἵτινες ἤθελον βεβαίως καταστρέψει τὸν ἤδη πολλὰ ἐκ τοῦ πολέμου παθόντα τουρκικόν.

Ὁ Σουλεϊμάνης, ὁ ὑπερήφανος Σουλεϊμάνης, ὁ ὑποτάξας τὴν Βούδαν καὶ μέχρι αὐτῆς τῆς Βιέννης προελάσας τῷ 1529, ἐπέπρωτο τῷ 1537 νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι ἐνὸς σκοπέλου τοῦ Ἰονίου πελάγους! Προσεκάλεσε τὸν διατελοῦντα αἰχμάλωτον ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Ἑνετὸν Βάϊλον ἥτοι πρεσβευτὴν καὶ, ὡς ἐπληροφορήθην, τῷ εἶπε τάδε· « ὁ φίλος μου Βασιλεὺς Φραγκῖτκος τῆς Γαλλίας καὶ ἐγὼ ὁ Πατι-
« σάχ τῶν πιστῶν ὀσμανλιδῶν, συμμάχησαντες κατὰ τοῦ
« προπετοῦς Καρόλου τοῦ Ε'. οὐ φίλην, ἀλλ' οὐδὲ κεκηρυγμέ-
« νην ἐχθρὰν ἔσχομεν τήντων Ἑνετῶν πολιτείαν ἣτις προὔ-
« τίμησε κατὰ τὸ φαινόμενον νὰ μένῃ οὐδετέρα καὶ ἀ-
« διάφορος θεατῆς μεταξὺ τῶν τριῶν ἐμπολέμων Δινάμεων.
« Αἱ συμπάθειαι σας ὅμως ἦσαν ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ
« λάθρα χορηγοῦντες τὰς βοηθείας σας εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς
« ἐκαιροφιλακτεῖτε τὸν ἀρμόδιον περιμενόντες καιρὸν ὅπως
« ἀφαιρέσητε τὴν προσωπίδα καὶ κηρυχθῆτε ἀναφανδὸν ἐχ-
« θροί μου. Ὁ ναύαρχος Ἀνδρέας ὁ Δωρίας δὲν ἔλαβε ἄρα
« γε παρ' ὑμῶν ζωοτροφίας καὶ ἐφόδια παραπλέων τὴν Κέρκυ-
« ραν ἀπὸ Λευκίμμης μέχρι Κασσιώπης; Μεταξὺ τοῦ λιμένος
« τῆς κωμοπόλεως ταύτης καὶ τοῦ νησιδίου Ἐρικούσης
« δὲν προσέβαλε δεκαπέντε τουρκικὰ πλοῖα ἐξ ὧν ἄλλα μὲν
« συνέλαβεν, ἄλλα κατεβύθισε; Τίνας ἐκεῖνος εἶχε κατασκό-
« πους ἐπιμελεστέρους τῶν Βενετῶν, οἵτινες καὶ κατὰ τοῦ

“ στολίσκου τοῦ Ἰανούση Βέη τὸν ὤθησαν, ὃν κατε-
 “ ναυμάχησε, καὶ κατὰ τῶν δώδεκα κατέργων μου ἃ
 “ παρὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἐκάκωσε καὶ ἤχμα-
 “ λώτευσε, μεθ’ ὧν δε ἀπέπλευσεν εἰς Σικελίαν; Αὐτὸς
 “ ὁ ὑμέτερος Ἀλέξανδρος ὁ Κονταρηνὸς ὁ τὴν προφυλακὴν
 “ διοικῶν τοῦ στόλου τοῦ Πεζάρου ἄνευ προκηρύξεως
 “ πολέμου δὲν ἤρξατο τὰς ἐχθροπραξίας προσβαλὼν παρὰ
 “ τὸν Ὀδροῦντα ἐν πλοῖον Ὀθωμανικὸν ὃ κατεπόντωσε
 “ φονεύσας τοὺς ἐκ τοῦ πληρώματος πειραθέντας διὰ τῆς
 “ νήξεως νὰ σωθῶσι; Ἀφοῦ τοιαῦτα ἀνόσια διεπράξατε
 “ καὶ ἀφοῦ ἡ περιελθοῦσα εἰς χεῖράς μου ἐπιστολὴ τοῦ
 “ Δωρία πρὸς Ἰερώνυμον τὸν Πέζαρον μὲ ἐβεβαίωσε πε-
 “ ρὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν συνεννοήσεως (22), προσέταξα
 “ τοῖς ὀπλαρχηγοῖς μου ν’ ἀποδιβάσωσι τὸν ἀνδρεῖον καὶ
 “ ἀκταμάχητον στρατόν μου εἰς τὴν ἡμετέραν κτῆσιν
 “ τὴν Κέρκυραν. Ταύτην σὺν Θεῷ θέλω κυριεύσει καὶ μέχρις
 “ αὐτῆς τῆς ἡμετέρας πρωτευούσης προελάσει καὶ
 “ ἀπὸ τοῦ βουκενταύρου νυμφευθῇ ἐγὼ ἀντὶ τοῦ Δόγου
 “ σας τὴν θάλασσαν, ἂν ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν δὲν μοὶ
 “ δώσῃ τὴν δέουσαν ἱκανοποίησιν ἀποτίουσά τὰς ζη-
 “ μίας ἄς, καίτοι μὴ κεκηρυγμένη πολεμία ἀλλ’ ὡς πο-
 “ λεμία πολιτευομένη, ἐπήνεγκεν εἰς τὸν κραταῖον στό-
 “ λον μου. Ἄν συνετισθῇ καὶ ἀποδεχθῇ τοὺς προτει-
 “ νομένους ὅρους, φίλοι αὐθις γενόμεθα καὶ τὴν ἐπιχεί-
 “ ρησιν τῆς Κερκύρας ἐγκαταλείπω.

Ὁ δὲ φρόνιμος Ἐνετὸς μειλичίῳ τῷ τρόπῳ ἀπεκρίνατο
 τῷ ὑπερόπτη μονάρχῃ τὰ ἑξῆς. “Εἰς τίνα δὲν εἶναι γνω-
 “ στὴ ἡ ἰσχὺς τοῦ βραχίονος τῆς Ὑμετέρας Ὑψηλότητος;
 “ Τὸ ὄνομάτης φερόμενον ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς φήμης πε-
 “ ρίπυστον ἐγένετο ἀπὸ περάτων μέχρι περάτων τῆς οἴκου-
 “ κοιμένης, τρομερὸν τοῖς ἐχθροῖς, ποθητὸν τοῖς φίλοις,
 “ σεβαστὸν τοῖς πᾶσι. Διὸ καὶ ἡ τῶν Βενετῶν Σύγκλητος
 “ καὶ ὁ Γαληνότατος Ἡγεμὼν ἐπεθύμησαν πάντοτε καὶ
 “ ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπολαύωσι τῆς φιλίας Σου καὶ διατελῶ-

“ σιν ἐν διαρκεῖ σχέσει εἰρηνικῆς γειτονίας, ἀπέσχον δὲ
 “ τὸ κατὰ δύναμιν παντὸς ἔργου δυναμένου τὴν δυσπι-
 “ στίαν Σου νὰ διεγείρῃ ὡς πρὸς τὴν καλὴν προαιρεσίν
 “ των. Ἀφ’ ἐτέρου ὅμως δὲν ἠδύναντο νὰ ἀρνηθῶσιν εἰς
 “ ἐκείνους οἵτινες δυστυχῶς ἐφείλκυσαν τὴν ἐπ’ αὐτῶν
 “ δυσμένειάν Σου καὶ διάκεινται ἐν πολέμῳ μετὰ τῆς
 “ Ὑψηλότητός Σου ὅ,τι δὲν ἀπάδει πρὸς τῶν οὐδετέρων
 “ τὰ δίκαια καὶ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς φιланθρωπίας. Οὐ-
 “ δὲ τὴν οὐδετερότητα παρεβιάσαμεν χορηγήσαντες ἐν
 “ τοῖς ἐπινείοις ἡμῶν καταφυγὴν εἰς τὰ τῶν Ἰσπανῶν
 “ πλοῖα καὶ ζωοτροφίας, ἀλλ’ ἐποιησάμεθα χρῆσιν δι-
 “ καιώματος ἀνήκοντος εἰς πᾶν αὐτόνομον Κράτος. Ὁ
 “ Δωρίας δὲν προσέβαλε τὰς τριήρεις Σου ἐντὸς τῆς αἰ-
 “ γιαλίτιδος γραμμῆς τῆς ἡμετέρας ἐπικρατείας. Σὲ
 “ ἠπάτησε δὲ ὁ εἰπὼν ὅτι δῆθεν ἡμεῖς ἐπληροφοροῦμεν
 “ αὐτὸν περὶ τῶν κινημάτων τοῦ στόλου Σου. Τὸ γεγονὸς
 “ τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν προφυλακὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Κον-
 “ ταρηνοῦ εἶναι βεβαίως λυπηρὸν, πλὴν οὐχὶ ἡμεῖς ἠρ-
 “ ξάμεθα χειρῶν ἀδίκων ἀλλ’ εἰς τῶν πλοιάρχων Σου,
 “ ὅστις οὐ μόνον παρέλειψε νὰ χαιρετήσῃ τὰ ἐνετικὰ
 “ πλοῖα κατὰ τὴν παραδεδεγμένην ἐθιμοταξίαν, ἀλλὰ
 “ καὶ ἀλαζονευόμενος ἐπυροβόλησεν κατ’ αὐτῶν, τοῦθ’ ὅ-
 “ περ προῦκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἐκδίκησιν τῶν
 “ ὕβρισθέντων καὶ παραλόγως προσβληθέντων. Ἄν ἐπιθυ-
 “ μῆς τὴν εἰρήνην, ταύτην καὶ οἱ Βενετοὶ διακαῶς ἐπι-
 “ ποθοῦσι· τὸ ἐπ’ ἐμοὶ ὅμως μὴ ἔχων εἰδικὴν ἐντολὴν
 “ δὲν δύναμαι νὰ διαπραγματευθῶ τὰ περὶ τὴν συνομο-
 “ λόγησιν αὐτῆς, καί τοι πρόθυμος εἰμί νὰ ἀναγγείλω ὅ-
 “ σον τάχος τῇ σεβαστῇ Κυβερνήσει μου τοὺς ὑπὸ τῆς
 “ Ὑψηλότητός Σου προτεινομένους ὅρους ζητῶν τὰς ἐπὶ
 “ τούτῳ ὁδηγίας. »

Ὁ Σουλτάνος ὅμως δὲν περιέμεινε τὴν ἀπάντησιν τῆς Ἐ-
 νετικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ διέταξεν ἵνα ὁ στρατός του
 ἀμέσως ἐκκενώσῃ τὴν Κέρκυραν καὶ ἀναχωρήσῃ. Τοιοῦτο-

τρόπως οἱ Τοῦρκοι ἀπέπλευσαν τῇ 12.ῃ λήξαντος Σεπτεμβρίου ἀφοῦ πρῶτον κατέστρεψαν καὶ ἠφάνισαν ὅ,τι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ληίσωσιν, κατέσφαξαν ὅσα κτήνη δὲν ἐκόμισαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ κατεκρεοῦργησαν τοὺς κατοίκους. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν, νήπια θηλάζοντα καὶ τυμβογέροντες, ἅπαντες ἐν στόματι μαχαίρας ἀπέθανον ἐξαιρέσει τῶν ἐντὸς τοῦ φρουρίου Κορυφῶν καὶ τοῦ πύργου τοῦ Ἀρχαγγέλου (23) ἀποσωθέντων, τῶν καταφυγόντων εἰς τὰ κρησφύγετα τῶν δασῶν καὶ τῶν ὀρέων ἢ εἰς ὑπονόμους καὶ σκοτεινὰ ὑπόγεια καὶ σπήλαια, καὶ τῶν ἀπαχθέντων δισμυρίων αἰχμαλώτων (24).

γ. Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ἀποπλεύσεως τῶν Ὀθωμανῶν ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου. Ὅποιον θέαμα προσέβαλε τοὺς ὀφθαλμούς μου! Ἐνθυμεῖσαι, ὦ Σοφιανῇ, τὰ μεγαλοπρεπῆ κτίρια τῆς ἑξ. πόλεως τῶν Κορυφῶν τὰ μαρτυροῦντα τὸν πλοῦτον, τὴν εὐημερίαν καὶ δὴ καὶ καλαισθησίαν τῶν κατοίκων της (25); Ἐνθυμεῖσαι τὰ μέγαρα τοῦ εὐγενοῦς Ἀβράμη (26) καὶ τοσοῦτων ἄλλων διακρινόμενα διὰ τὸ εὐρυθμον τῆς κατασκευῆς των, διὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα, τὰς ἐντοιχίους γραφὰς καὶ τὰ ἀγάλματα μεθ' ὧν ἐκοσμοῦντο, διὰ τοὺς μυριπνόους παραδείσους, τοὺς κατασκίους λαβυρίνθους, τὰ ἀναβρύοντα τῶν κρηνῶν ψυχρινὰ ὕδατα ὧν αἱ πίδακες ἀντηνάκλαζον τῆς ἱριδος τὰς χοριάς; Ἐνθυμεῖσαι τοὺς εὐδμήτους καὶ καλλιμαρμάρους Ναοὺς ὑπὸ τοὺς βυζαντινοὺς θόλους τῶν ὁποίων ἀνεπέμπομεν δεήσεις καὶ θυμίαμα εἰς τὸν Ὑψιστον; Πάντα ταῦτα σποδὸς, πάντα κεῖνται σωρὸς ἐρειπίων. Ὅπου ἐπήνθει τὸ κάλλος, ὠρχοῦντο μειδιῶσαι αἱ Χάριτες, ἔπαιζεν ὁ ἔρως, ἐσκίρτα ἡ χαρὰ καὶ ἡ Μελπομένη ἐτόνιζε τοὺς μελιχροὺς ὕμνους αὐτῆς ἐπὶ τῆς λύρας καὶ τῆς κιθάρας, ἐκεῖ σαπρὰ καὶ δυσώδη πτώματα μολύνουσι τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ κόρακες ἀδδηφάγοι ἐμπήγουσι κρώζοντες τοὺς γαμφοὺς καὶ ὀξεῖς ὀνυχας καὶ τὰ ἐπίγρυπα ῥάμφη εἰς τὰς σάρκας τῶν νε-

κρῶν ἀνθρώπων, ἵππων, κυνῶν, βοῶν, ἀμνῶν, αἰγῶν ὧν τὰ μέ-
λη φύρδην μίρδην συσσωρευμένα σχηματίζουσι τερατώδη καὶ
δύσμορφα συμπλέγματα βεβυθισμένα ἐν τῷ λύθρῳ τοῦ αἵματος
— αἷματος ἀνθρωπίου μὲ τὸ τῶν κτηνῶν καὶ θηρίων συμ-
πεφυρμένου (27). Ὅπου οἱ ἱερεῖς ἄλλοτε ἐνδεδυμένοι τὰ
χρυσοῦφαντα ἄμφια ἐτέλουν τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν καὶ
ἀντεφώνουν χοροὶ ψαλτῶν καλλιφόνων ἐπικρατεῖ νεκρώ-
σιμος σιωπὴ καὶ ἐρημία. Τὴν σιωπὴν οὔτε αἱ οἰμωγαὶ
οὔτε οἱ στεναγμοὶ καὶ κλαυθμοὶ διακόπτουσι καθότι τοὺς
ἐπιζήσαντας τοσοῦτω ἐξέπληξε καὶ ἐμώρανεν ἡ συμφορὰ,
ὥστε κάθηνται χαμαὶ, μὲ ἄτονα βλέμματα, κεκυφότες,
ἀκίνητοι, ἐμβρόντητοι, ἀνάλγητοι ὥσεί βλάκες (28).
Ἄν τούτου ἐγείρῃς τὴν κεφαλὴν ἅμα ἀποσύρῃς τὴν χεῖρα
ἡ κεφαλὴ καταπίπτει ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἄν ἐκείνου
τὸν βραχίονα τινάξῃς, ὥς ἀναίσθητος δὲν στρέφεται ἵνα
ἴδῃ σε τὸν ἐνοχλοῦντα.

Οἱ Βενετοὶ, ὅτε ὑπωπτεύθησαν τοὺς πολεμίους σκοποὺς
τοῦ Σουλεϊμάνου, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ φρουρίου διέτα-
ξαν τὴν κατεδάφισιν τρισχιλίων οἰκιῶν, ὅσας δὲ δὲν κα-
τεδάφισαν οἱ Βενετοὶ ταύτας ἐπυρπόλησαν πρὶν ἢ ἀνα-
χωρήσωσιν οἱ Τοῦρκοι (29). Πλὴν οὗτοι οὐ μόνον λίθον
ἐπὶ λίθῳ δὲν ἀφῆκαν ἐν τῇ ἔξῳ πόλει καὶ τοῖς προα-
στείοις, ἀλλὰ καὶ τὰς εὐανδρούσας κώμας καὶ τὰ χωρία
πυρὶ καὶ σιδήρῳ κατηρείπωσαν, τὰς κομψὰς ἐπαύλεις ἀ-
πετέφρωσαν, τὰ δένδρα βρίθοντα καρπῶν κατέκοψαν. Τοὺς
χλοεροὺς λειμῶνας, τὰς βοτρυοφόρους ἀμπέλους, τοὺς κα-
ταφύτους ἀγροὺς ἔφθειραν οἱ πόδες τῶν ἵππων τῶν Σπα-
χίδων, ὁ ἀκινάκης τῶν Γιανιτζάρων, ὁ δαυλὸς τῶν Ἰαγκά-
γκων. Διῆλθον οὗτοι τὴν ὠραίαν νῆσόν μας ὥς λαῖλαψ
πᾶν τὸ ἐντυγχάνον ἐν τῇ τρομερᾷ τροχιᾷ τῆς ἀναρπά-
ζουσα, συμπαρασύρουσα, ἐκριζοῦσα, συντρίβουσα, ἐξοντοῦσα.

Σκευῶν, ἐπίπλων καὶ μυρίων ἄλλων ἀντικειμένων ἀκα-
τονομάστων συντρίμματα ἐνέφραττον τὰς ὁδοὺς ὧν οὐκέτι
ἐφαίνοντο τὰ ἴχνη, εἰς τρόπον ὥστε εἶχε κατασταθῇ δύ-

σκολος καὶ σχεδὸν ἀδύνατος ἢ ἐν αὐταῖς κυκλοφορία καὶ ἐπίπονον τὸ ἔργον τῶν στρατιωτῶν οἵτινες βραδύτερον εἶχον διαταχθῆναι ἀποκαθαίρωνσι τὸν τόπον ἐκ τε τῶν ἄλλων συμφορημάτων καὶ τῶν πτωμάτων. Τὰ τελευταῖα ταῦτα, ὅτε ἤρξατο ἡ ἀποσάρωσις, ἐφορτόνοντο εἰς μεγάλα ὄχηματα, μετεκομίζοντο οὕτω εἰς εὐρυχώρους λάγκους καὶ ἐκεῖ ἐρρίπτοντο σωρηδὸν καὶ ἐθάπτοντο.

Ἀπεμακρύνθην ὅσον μοι τὸ ἐφικτὸν τάχιον ἐκ τῆς θέσεως ὅπου ἦτο ποτὲ ἡ ἔξω πόλις τῶν Κορυφῶν Ἀπευθύνθην πρὸς μεσημβρίαν καὶ φθάς εἰς τὴν Νεκροθάλασσαν εὖρον εὐτυχῶς παρὰ τὴν ἀκτὴν ἐν ἀκάτιον μὲ τὰς κώπας του. Ἦτο ἔτι ζῶν, ἦτο νεκρὸς, ἦτο αἰχμάλωτος ὁ λεμβοῦχος; Κύριος οἶδε. Ἐμβὰς εἰς τὴν λέμβον διεπεραιώθην κωπηλατῶν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ Πέραμα (30), ἀφῆκα πρὸς ἀριστερὰν τὴν Κρησίδα (31) τὴν καλλίρρουν καὶ ἐπορεύθην εἰς τὴν κώμην Ἀσουμέτην (32).

Παρετήρουν ἐνταῦθα περίλυπος τὰ ἔτι καπνίζοντα λείψανα τῆς ἀγροτικῆς οἰκίας μου, ἔτε ἡσθάνθην ἐμαυτὸν βιαίως κλονιζόμενον καὶ εὐρέθην ἔχων εἰς τὰς ἀγκάλας τὸν μέγαν θηρευτικὸν κύνα μου, ὅστις ὀρθωθείς καὶ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας του στηρίζας ἐπὶ τοῦ στήθους μου ἔλειχε τὸ πρόσωπον τοῦ δυστυχοῦς κυρίου του. «Ἰλδερὶμ.» —τὸ ἐπώνυμον τοῦ πρώτου Βαγιαζήτ ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ κυνός μου, ὃ ἐκέκτητο ὡς ἐκ τῆς ὠκύτητος τῶν ποδῶν του—«πεφιλημένε Ἰλδερὶμ, » ἀνεφώνισα θωπεύων αὐτὸν, « ὦ πόσον χαίρω βλέπων σε καὶ αὖθις μετὰ τοσοῦτον « χωρισμόν. Καὶ πῶς κατῴρθωσας, ταλαίπωρε, νὰ σωθῇς; « Πῶς οἱ βάρβαροι δὲν σὲ ἀπέκτειναν; Ποῦ εὔρες τὴν τροφὴν σου καὶ δὲν ἀπέθανες ἐκ τῆς πείνης; » Ὁ Ἰλδερὶμ. ἐσκίρτα περιχαρῆς, τὴν οὐρὰν ἔσειε καὶ βαδίσας ὀλίγα βήματα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄλλοτε γείτονός μου Νικολάου τοῦ Καρτάνου ἐστάθη, καὶ στραφεὶς πρὸς ἐμὲ ὑλάκτει ὥσεὶ προσκαλῶν με νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Τὸν ἡυχαρίστησα.

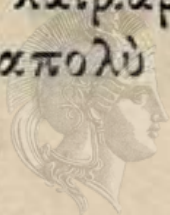

Τοῦ Νικολάου Καρτάνου (33) ὁ ἀνθὼν ὁ πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐπαύλεώς του εἶχε μεταβληθῇ εἰς κοπρῶνα. Ἡ μοναδικὴ ὀροφὴ τῆς οἰκίας του ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς, ὡς δ' ἐκ θαύματος εἶχε περισωθῇ τὸ ἰσόγειον οὔτινος ὅμως οἱ τοῖχοι ἐφαίνοντο μελανωποὶ καὶ ἡμίκαυστοι. Τὰ θυρώματα ἔλειπον, εἰσελθὼν δὲ ἀκωλύτως ἔσχον εὐθὺς ἀντιμέτωπον τὸν Μιχαὴλ Παπαδόπουλον, τὸν γυναικάδελφον τοῦ οἰκοδεσπότου.

δ. Εὐρισκόμην εἰς τὴν εὐρύχωρον αἴθουσαν ἣτις ἄλλοτε ἐχρησίμευεν ὡς ἐστιατόριον ἅμα καὶ δωμάτιον ὑποδοχῆς καὶ ὅπου σὺ καὶ ἐγὼ εἶδομεν τοσάκις συνηθροισμένην τὴν οἰκογένειαν τοῦ κοινοῦ φίλου μας Καρτάνου. Ἐδῶ ἐβλέπομεν τὴν Βασιλικὴν, τὴν σεμνὴν οἰκοδέσποιναν, περιεστοιχισμένην ὑπὸ τῶν τεσσάρων ὠραίων τέκνων της, τοῦ Γεωργίου, τοῦ Ἑρμανουήλ, τῆς Φωτεινῆς καὶ τῆς Καλῆς, καὶ τὴν φιλόστοργον τοῦ Νικολάου ἀδελφὴν Φραγκίσκαν· ἐδῶ πολλάκις ἔχουσα ἐπὶ τῶν γονάτων σου τὴν ζωηράν Καλὴν ἐθώπευες τὴν ἐρατεινὴν κεφαλὴν τις καὶ ἀπῆντας εἰς τὰς περιέργους αὐτῆς ἐρωτήσεις· ἐδῶ, παρευρισκομένου καὶ ἐμοῦ, τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς σου διὰ Βενετίαν κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον (34) ἀποχαιρετίζουσα τὴν μικρὰν φίλην σου, τὴν ἡσπάσθης κλαίουσα, αὐτὴ δὲ σὲ ἀντησπάζετο περιπαθῶς καὶ προσηλοῦσα τοὺς μεγάλους μέλανας ὀφθαλμούς της εἰς τοὺς ἰδικούς σου σὲ ἠρώτα « διατὶ ἀναχωρεῖς, Σοφιανή; Φοβεῖσαι μὴ ἔλθωσι « καὶ σ' ἀφαρπάτσωσιν οἱ Τοῦρκοι; » — « Οὐδὲν φοβοῦμαι, » τῇ ἀπεκρίθης, « ἀλλ' ὁ πατήρ μου μὲ διατάττει ν' ἀπέλθω εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐγὼ πρέπει νὰ ὑπακούσω, καθὼς σὺ ὀφείλεις νὰ ὑπακούῃς πάντοτε εἰς τὰς φρονίμους συμβουλὰς τῶν γονέων σου. » — Οὐδ' ἐγὼ « φοβοῦμαι », ἐπανέλαβε τὸ ἑπταετὲς κοράσιον, « ἀλλ' ἡ μήτηρ καὶ ὁ πατήρ μου καὶ ἡ θεία Φραγκίσκα καὶ οἱ ἀδελφοί μου εἶναι περιδεεῖς. »

Ὅτε ἐξῆλθες, στραφεῖσα πρὸς τὴν μητέρα της « Οἱ

- « Τοῦρκοι, » ἠρώτησε, « δὲν πιστεύουν εἰς ἓνα Θεόν ; —
 « Ναὶ, » ἀπήντησεν ἡ Βασιλική, « ἀλλὰ καὶ εἰς ἓνα
 « Ἄραβια ψευδοπροφήτην, ὀνομαζόμενον Μωάμεθ. »
 — « Δὲν πιστεύουν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ; »
 — « Τὸ Εὐαγγέλιον των εἶναι τὸ Κοράνιον. »
 — « Καὶ κατὰ τί διαφέρει τοῦ Εὐαγγελίου τὸ Κοράνιον »
 — « Τὸ μὲν παραγγέλλει τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον,
 « τὸ δὲ, τὸν ὀλεθρον τῶν ἀπίστων, τουτέστι, πάντων τῶν
 « μὴ μωαμεθανῶν. »
 — « Ὅπότερος εἶναι χριστιανὸς καὶ ὁπότερος μωαμεθανὸς,
 « ὁ Φραγκῖσκος ὁ Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ἢ ὁ Κάρολος ὁ
 « Αὐτοκράτωρ ;
 — « Ἀλλὰ, τέκνον, ἀμφότεροι εἶναι χριστιανοί. »
 — « Δὲν εἶναι δυνατὸν, διότι ἤκουσα τὸν πατέρα νὰ
 « λέγῃ ὅτι εἶναι ἀδιάλλακτοι ἐχθροὶ καὶ ὅτι πολεμοῦσιν
 « ὁ εἰς κατὰ τοῦ ἄλλου. »
 Ἦτο ἀφέλεια ; ἦτο εἰρωνία ; ἀγνοῶ. Τὸ εὐστοχον ὅ-
 μως τῆς παρατηρήσεως, γενομένης ὑπὸ ἐπταέτιδος παιδὸς
 θέλει ἐκπλήξῃ οὐχὶ σὲ ἀλλὰ τὸν μὴ γνωρίζοντα ἐκ τοῦ
 πλησίον τὸ δαιμόνιον τοῦτο κοράσιον. Ἡ ὀρθὴ σκέψις τῆς
 θυγατρὸς τῆς ἐνέβαλεν εἰς ἀμηχανίαν τὴν Βασιλικήν, ἀλλ'
 ἐκείνη, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν ἄστατον παιδικὴν ἡλικίαν,
 ἐγκαταλείπουσα μίσην ἰδέαν καὶ διολισθαίνουσα εἰς ἄλ-
 λην, « Ποῖος, εἶπε, εἶναι ὁ Χαῖρατίνης οὗτος ὃν ἔχετε πάντοτε
 « διὰ στόματος ; » — « Εἶναι, » ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ
 αὐτῆς, « εἶδος τι καρχαρίου ὃν ὁ Σουλτάνος ὁ Σουλεϊμάν-
 « νης ἀπέδειξε στρατηγὸν του. »
 — « Οὐδέποτε εἶδον καρχαρίαν. Τί ζῶον εἶναι ;
 — « Εἶναι θηρίον τῆς θαλάσσης. Ἀνατρέπει μετ' εὐ-
 « κολίας τὰ μικρὰ πλοῖα καὶ καταβροχθίζει ἄνθρωπον
 « ὡς σὺ καταπίνεις ὄον. Πρὸ ἐπτὰ ἐτῶν, τῷ 1530,
 « εἰσῆλθε δυστυχῶς ἐν ἐκ τῶν θηρίων τούτων εἰς τὸν πορθμὸν
 « τῆς Κερκύρας καὶ κατέπιε τρεῖς ναύτας. Ἡ λαιμαργία
 « του ὅμως τὸν παρεκίνησε νὰ πλησιάσῃ παραπολὺ εἰς

« τὸν αἰγιαλὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὑψου (35) καὶ ἐξο-
« κείλας εἰς τὴν ξηρὰν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν χωρικῶν.

— « Τὸ εἶδες; » ἠρώτησα ἐγώ.

— « Εἶδον τὸ εἶδεχθὲς κῆτος. Ἦτο παμμέγιστον. Εἶχε
« μῆκος εἴκοσι καὶ τεσσάρων ποδῶν, αἱ δὲ σιαγόνες αὐ-
« τοῦ καὶ ὁ οὐρανίσκος ἦσαν ἐφωπλισμένα μὲ ἕξ παραλ-
« λήλους σειρὰς εὐκινήτων, ἀγκυλωτῶν ὀδόντων ».

— « Ὁ καρχαρίας οὗτος » ὑπέλαβεν ὁ τότε φθὰς σεβά-
σμιος Ἐφημέριος τῆς παρακειμένης Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου
Γεωργίου, « ὑπῆρξεν ἓν ἐκ τῶν τεράτων καὶ σημείων τοῦ
« ἔτους ἐκείνου. »

Τῷ 1530 ἐγὼ ἀπεδήμουν διατρίβων ἐν Βονωνίᾳ ὡς
φοιτητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐκείνου καὶ πρὸ ὀλίγων ἡ-
μερῶν, ὡς ἠξέυρεις, εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὴν πατρίδα μου,
ἠγνόουν δὲ παντάπασι τὰ περὶ τεράτων καὶ σημείων. Ἰ-
δὼν δὲ ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς ὅτι ἐγὼ τὸν ἠτένιζον μετ' ἀπο-
ρίας, ἐξηκολούθησε τὸν λόγον ὡς ἔπεται.

— « Τῶν μεγάλων συμβάντων τὰ ὁποῖα μεταβάλλουσι
« τὰς φάσεις τῆς κοινωνίας, ὡς ἐπίσης τῶν μεγάλων ἀν-
« θρωπίνων συμφορῶν καὶ ἀναστατώσεων προηγούνται πολ-
« λάκις παράδοξά τινα γεγονότα ἐκπλήττοντα τὴν φαν-
« τασίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐν ἐκείνοις ἐνσπείροντα τὸν
« τρόμιν εἴτε διὰ τὸ ἐκτακτον αὐτῶν καὶ ἀσύνηθες εἴτε
« διότι φαίνονται ἀνατρέποντα τοὺς νόμους τῆς φύσεως.
« Τὰ γεγονότα ταῦτα θεωροῦνται ὡς ἐξ ὕψους προμηνύ-
« ματα (36). Σεισμοὶ συνεχεῖς, κατακλυσμιαῖοι ἢ αἱμοστα-
« γεῖς ὕετοί, πλημμύραι ποταμῶν, καταποντισμοὶ ὀλοκλήρων
« χωρῶν, καταβυθίσεις πόλεων, ἐκρήξεις ἠφαιστείων, μα-
« κροκόμων ἀστέρων ἐμφανίσεις, λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, τερα-
« τώδεις τοκετοὶ, ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα συνέβησαν
« κατὰ τὴν πρώτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, ὅτε
« τὴν φθισιῶσαν ἀρχαίαν λατρείαν διεδέχετο ὀλίγον κατ'
« ὀλίγον ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς
« ἢ τοῦ ἀλγθινοῦ Θεοῦ ὅτε ἐκλονίζετο τὸ παλαιὸν καὶ

« ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἐκτίζετο τὸ νέον κοινωνικὸν οἰ-
 « κοδόμημα. Πρόσεξον. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ προμνησθέν-
 « τος ἔτους 1530 ἐπὶ δύο κατὰ συνέχειαν νύκτας ἀπαίσιον
 « φλογωπὸν σέλας ἐξαστράπτων κατ' ἄρκτον διέχεε τὰς
 « ἀκτῖνας αὐτοῦ καὶ ἐπεξέτεινεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν πρὸς
 « ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς, πορφυροῦν τὴν ὑποκειμένην θάλασ-
 « σαν ἥτις ἐφαίνετο ὡς λεκάνη πλήρης αἵματος. Κατὰ δὲ
 « τὸν Μάϊον ἀνὴρ τις ἀγρότης ἐκ τῶν πέριξ τῆς πόλεως
 « χωρίων, ἀγαθὸς καὶ δίκαιος ὑπὸ πάντων φημιζόμενος, ἐνῶ
 « εἰσγάζετο γήπεδόν τι καὶ ἤλαυνε ζευγὸς ἀροτήρων βοῶν αἵφ-
 « νης εἶδε δράκοντα φοβερόν καὶ παμμεγεθέστατον, ἐκ δυσμῶν
 « μὲν ἔρποντα, ἔχοντα δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ στέφανον χρυσοῦν μὲ
 « λίθους διαυγεῖς κατὰστικτον, ὑπ' ἀμυθήτου δὲ πληθύος
 « δρακοντίων ὥσει δορυφόρων ἀκολουθούμενον, σὺν τούτοις
 « προχωρήσαντα πρὸς ἀνατολὰς καὶ γενόμενον ἄφαντον. Ἀλλ'
 « ἔνθα ἔτυχε διαπερῶν ὁ δράκων ἡ χλόη ἀπεξηράνθη καὶ τὰ
 « ἴχνη τοῦ διαβάντος ἐφαίνοντο (37). Τῷ αὐτῷ μηνὶ
 « νεανίσκος τις κωμήτης, ὀνόματι Στέφανος, κατηγορήθη
 « ἐπὶ ληστείᾳ. Οἱ δικασταὶ ἐξ ἀπατηλῶν τινῶν ἐνδεί-
 « ξεων ἐκλαβόντες ἔνοχον κατέγνων αὐτοῦ τὴν ποινὴν τῆς
 « ἐξορύξεως τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τῆς ἀποτομῆς τῶν χειρῶν
 « κατ' ἐκλογὴν τοῦ αὐτοῦ δὲ ἐξελέξατο τὴν πρώτην ἥτις
 « καὶ δημοσίᾳ ἐξετελέσθη. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κατα-
 « δίκης ἡ τεθλιμμένη μήτηρ τοῦ ἀθώου καὶ ἐνδεοῦς Στε-
 « φάνου λαβοῦσα τῆς χειρὸς ὠδήγησεν εἰς τὴν παρὰ τῇ
 « ἀγορᾷ Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Λαζάρου καὶ ἐκεῖ ἐπεκα-
 « λεῖτο τὸ ἔλεος τῶν χριστιανῶν, πλὴν ὁ ἀνάπηρος νέος
 « οὐ μόνον δὲν ἐκίνει εἰς οἶκτον, ἀλλὰ καὶ διηγείρε τὴν
 « ἀγανάκτησιν τῶν πολιτῶν ἐξονειδιζόντων αὐτὸν καὶ
 « καταρωμένων. Ταῦτα μὴ δυναμένη νὰ ὑπομείνῃ ἡ τλη-
 « παθὴς γυνὴ ἀπῆλθε τῆς πόλεως μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς καὶ
 « μετέβησαν ἀμφότεροι εἰς Κασσιώπην (38). Εἰσελθόντες
 « εἰς τὴν αὐτόθι Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἔσχον τὴν
 « ἄδειαν νὰ διανυκτερεύσωσιν ἐκεῖ. Τὴν νύκτα, ἥτις ἦτο

« ἡ ἐβδόμη πρὸς τὴν ὀγδόην Μαΐου, ὁ Στέφανος κοιμώ-
 « μενος ἤσθάνθη δύο χεῖρας ψαυούσας τοὺς ὀφθαλμοὺς
 « αὐτοῦ, ἀφυπνισθεὶς δὲ εἶδε ζωηρὰν λάμψιν ἐντὸς τῆς
 « Ἐκκλησίας καὶ γυναῖκα εὖειδῆ τὴν ὄψιν καὶ προσμει-
 « διῶσαν αὐτῷ, εἶτα δὲ πλησιάσασαν ἔνθα ἵστατο ἡ
 « εἰκὼν τῆς Θεοτόκου καὶ γενομένην ἄφαντον, συγχεομένην
 « τρόπον τινὰ μετὰ τῆς πανσέπτου ἐκείνης εἰκόνης. Ὁ
 « νεανίας ἐκ θαύματος ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης εἶχεν ἀ-
 « νακτῆσαι τὴν ὄρασίν του πλὴν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐκ με-
 « λανῶν ἐν τῇ διαπλάσει ἐγένοντο γλαυκοί (39).

— « Καὶ διατί; » ἠρώτησεν ἡ Καλὴ, ἥτις μετὰ με-
 γάλῃ προσοχῇ ἠκροῶτο τοῦ ἱερέως τὴν διήγησιν.

— « Κόρη μου » τῇ ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος μετὰ σοβαροῦ
 ἤθους, « ἀνεξιχνίαστοι εἶναι αἱ βουλὰὶ Κυρίου. Πίστεψε
 « καὶ μὴ ἐρεῦνα εἶναι δόγμα τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

— » Ἀλλ' ἂν οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶναι θεῖοι, » ὑπέλα-
 βεν ὁ ἐκεῖ ἐντυχὼν Ἀντώνιος Καρτάνος, ὁ τοῦ Νικολάου
 συγγενῆς, « πῶς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἀλλοίωσιν
 « αὐτῶν καίπερ πρεσβεύοντες τὸ ἀναλλοίωτον τῆς θεότητος;

« Δὲν ἐξετάζω, » ἀπήντησεν ὁ Ἱερεὺς, « πιστεύω,,.

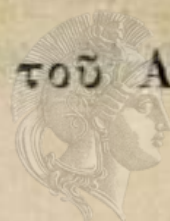
Ταῦτα εἰπὼν, ἐσυνέχισε τὸν πρῶτον λόγον.

— « Τὸν Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1531 ἀπειράριθ-
 « μοι διάττοντες ἀστέρεις ὠφθησαν ἐπὶ τινὰς νύκτας κατὰ
 « συνέχειαν διαθέοντες ἀστραπηδὸν τὰς οὐρανίους ἐκτάσεις
 « καὶ διαμιάς σβυνόμενοι (40). Τὸ ἐπιδὼν δὲ ἔτος 1534
 « παμμεγέθους κομήτης (41) ὥς πελώριος πυρρὸς μετεω-
 « ριζόμενος εἰς τὰ ὕψη ἐφ' ἡμῶν ἐνέπλησε τρόμου τοὺς
 « κατοίκους τῆς γῆς... »

— « Παπᾶ! » ἀνεφώνησεν ἡ Καλὴ καὶ ἐρύθημα ἐλαφρὸν
 διεχύθη εἰς τὸ προσωπόντης, « περὶ πολλῶν τεράτων καὶ
 « σημείων ἐλάλησας, παρέλιπες ὅμως ἓν. »

— « Τὸ ποῖον,, ; ἠρώτησε μειδιῶν ὁ εἰθισμένος εἰς τὰς
 ἰδιοτροπίας τοῦ κορασίου Ἱερεὺς.

— « Μοὶ εἶπεν ἡ μήτηρ μου ὅτι νύκτα τινὰ τοῦ Αὐγού-

« στου, ὅτε ὁ οὐρανὸς ἔλαμπεν ἐκ τῶν μυριάδων ἐκείνων ἀστέρων οἵτινες ἐφαίνοντο καταπίπτοντες εἰς τὴν γῆν καὶ σβυνόμενοι, ἐγεννήθην ἐγώ.

— « Καὶ τὴν γέννησίν σου θεωρεῖς ὥς ἐν ἐκ τῶν σημείων τῆς ἐποχῆς: »

Ἡ Κκλή κατεβίβατε τοὺς ὀφθαλμοὺς, μετὰ τινὰ δὲ δευτερόλεπτα σκέψεως « Ἰσὺς » ἀπεκρίθη.

ε. Ἐπανέρχομαι μετὰ τὴν παρεκβολὴν ταύτην εἰς τὸν Παπαδόπουλον. Οὗτος μοὶ διηγήθη ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ εἶχε συνενωθῇ μετὰ τῶν ἱππέων τοῦ Γεωργίου, Ἰωάννου καὶ Ἐμμανουὴλ Μόρμوره (42), οἵτινες ἐνεδρεύσαντες ἐπέπεσον αἰφνηδίῳ κατὰ τινος ἀπισπασματος τῶν λεηλατούντων ἐχθρῶν καὶ ἄλλους μὲν κατέσφαζον, ἄλλους δὲ ἠχμαλώτευσαν· ἔπειτα δὲ ἐκλείσθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἀρχαγγέλου ἔνθα εἶχον καταφύγει περὶ τοὺς τρισχιλίους κατοίκους (44). Τὸ φρούριον τοῦτο περιοριζόμενον ὑπὸ κρημνῶν ἀποτόμων, ἔχον ὕψος περίπου 150 ποδῶν ἄνωθεν τῆς θαλάσσης καὶ διοικούμενον ὑπὸ Κερκυραίου Φρουράρχου (43), ἦτο καλῶς προμηθευμένον μὲ πυλεμοφόδια καὶ τροφὰς καὶ ἀντέστη κρτερῶς μέχρι τέλους εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐφόδους τῶν Τούρκων.

Μετὰ τὴν τούτων ἀναχώρησιν ὁ Παπαδόπουλος ἐπανῆλθεν εἰς Ἀσουμέτην ἔνθα τὴν μὲν οἰκίαν του εἶδε ἀποτεφρωμένην, τὴν δὲ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του κατερειπωμένην καὶ ἔρημον· καθ' ἃς δὲ ἔλαβε θετικὰς πληροφορίας, ὁ Νικόλαος Καρτάνος, ἡ σύζυγος τούτου, τὰ τέκνα καὶ ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Ἀντώνιος Καρτάνος εἶχον ἅπαντες ζωγρηθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπαχθῇ εἰς τὰ πλοῖά των.

Ταῦτα ἐν συντόμῳ τὰ περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας ἅτινα ἐπεθύμησες νὰ σοὶ ἐξιστορήσω.

Πρὸς τὸ παρὸν μὴ ἐπανέλθης ἐνταῦθα. Ἡ θεὰ τῆς καταστροφῆς τῆς πατρίδος σου θέλει καταθλίψει παραπο-

λὺ τὴν εὐαίσθητον καρδίαν σου. Ὄταν μετὰ τινὰ ἔτη πά-
λινοστήσης, μάτην θέλεις ζητήσῃ τὰς πολυτελεῖς οἰκο-
δομὰς τῆς ἔξω πόλεώς μας, τὰς κομψὰς ἐπαύλεις, τὰ ἐξ-
αίσια ἔργα τῆς τεκτονικῆς, τῆς γραφικῆς καὶ τῆς γλυ-
πτικῆς, ἅτινα ἐμάγευον τὰ πρῶτα τῆς νεότητός μας ἔτη.
Τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἔργα κεῖνται χαμαὶ, ἀλλ' ἡ φύσις εἶναι
ἀνσλλοίωτος. Αὕτη οὐδέποτε ἀπόλλυσι τὰς καλλονάς της,
τὴν γόνιμότητά της καὶ τὸν πλοῦτόν της.

Β'

ΣΟΦΙΑΝΗ ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΟΥ Β^ο ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΝΩΙ ΤΩΙ

ΕΠΑΡΧΩΙ.

Ἐν Πέρα Κωνσταντινουπόλεως

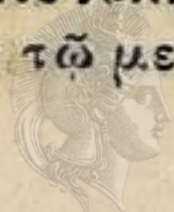
Τῇ ε'. Δεκεμβρίου α φ π δ'

Ἰνδικτιῶν. ιβ'.

Ποθητὲ ἐξάδελφε

Τέλος πάντων ! — Ἐμαθον παρὰ φίλου ὁμογενοῦς κατ'
αὐτὰς ἐνταῦθα ἀφιχθέντης τὰ περὶ σὲ ὃν ἐνόμιζον φεῦ !
ἀπολεσθέντα κατὰ τὴν ἔνδοξον ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίαν
(45) ἧς μετέσχες καί τοι ἤδη προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν.
Μοὶ ἀνέφερε λοιπὸν ὅτι σχετισθεὶς μετ' ἀξιωματικῶν Ἰ-
σπαῶν ἐπεχείρησας ἀτρομήτως μὲ ἐκείνους τὸν διά-
πλουν τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ μετέβης εἰς τὸν Νέον Κόσμον ὁ-
πόθεν πρὸ μικροῦ ἐπανακάμψας διαμένεις ἐν Φλωρεντίᾳ.

Πόσος καὶ πόσος παρῆλθε χρόνος ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς σου
τοῦ ἔτους 1537 καὶ πόσα μεγάλα συμβάντα ἐν τῷ μεταξὺ !

Το χείριστον ὅμως πάντων εἶναι ὅτι ἀπέπτη ἀνεπιστρεπτὴ ἡ νεότης μας καὶ πικρὸν ἐπέστη τὸ γῆρας.

Περιμένω ἀνυπομόνως μακρὰν ἐπιστολήν σου ἔνθα ἐλπίζω ὅτι θέλεις μοὶ περιγράψει λεπτομερῶς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ θὰ βεβαιωθῶ παρὰ σοῦ ἂν πραγματικῶς ἐκεῖνοι ἔχουν τὸ δέρμα ἐρυθρὸν καὶ κατὰ-στικτον καὶ ἂν ἔστι παρ' αὐτοῖς βότανον ὃ ἀφοῦ καλῶς ξηράνωσι καίουσιν, εἶτα δὲ ροφῶσι μετὰ μεγάλης ἀγαλλιάσεως τὸν ἀτμόν του ὃν διοχετεύουσιν εἰς τὸ στόμα των διὰ ξυλίνων σωλήνων ἢ συρίγγων.

Εἶναι ταῦτα ἀληθῆ ἢ ὑπερβολαί (46);

Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, μετέβην ἐνταῦθα τῷ 1566 εἴκοσι καὶ ἑξ ἔτη ἀφ' ἧς ἐν Βενετίᾳ εἶχον νυμφευθῆ μετὰ τοῦ κυρ. Β° μεγαλεμπόρου ἐν ἐκείνῃ τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ἤδη ἀποσυρθέντος ἐν τῇ γενεθλίᾳ αὐτοῦ γῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, διατηροῦντος ὅμως τὴν ἐνετικὴν ὑπηκοότητα.

Ἐφθάσαμεν ἀκριβῶς ὅτε τὸν ἀρειμάνιον Σουλεϊμάνην διεδέχετο ὁ υἱός του Σελήμ ὁ Β' ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ δουλωθῇ ἡ Κύπρος.

Νὰ σοὶ περιγράψω τὴν μεγαλοπρεπείαν τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου, τὴν λειοκύμονα θάλασσαν αὐτοῦ διασχιζομένην ὑπὸ τριήρεων καὶ πλοιαρίων ἀπειραρίθμων καὶ τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὀμαλῶς ἀνατρέχοντας καὶ περιέργως κολπυμένους λόφους; Ἀλλὰ ταῦτα ἐπιδέξιον ζωγράφου χεῖρα μαστεύουσι. Τὴν Ἀγίαν Σοφίαν νὰ ἰγνογραφήσω ἣν ἀνοικοδομήσας ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπερηφάνως ἀνεφώνησε νερικήκα σε, ὦ Σολομών; Ἀλλὰ φεῦ! δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐν αὐτῇ εἴσοδος τοῖς χριστεπωνύμοις. Τὸν ὑψηλὸν θόλον τῆς ἐπιστέφει ἡ ἡμισέληνος, ὃ δὲ Σεῖχ-οὐλ-Ἰσλάμ καταπατεῖ τὸν θρόνον τοῦ Πατριάρχου. Ἡ Ἐκκλησία μετεβλήθη εἰς ὀθωμανικὸν τέμενος ἀφ' ἧς στιγμῆς πρὸ 131 ἐτῶν ὁ δεῦτερος Μωάμεθ εἰσήλασεν εἰς αὐτὴν ἔφιππος (47), ἀνέβη ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης, προσπυχήθη, διέταξε τὴν κατεδάφισιν τοῦ Θουσιαστηρίου καὶ ἅμα τὴν ἐπὶ τοῦ Λύγου-

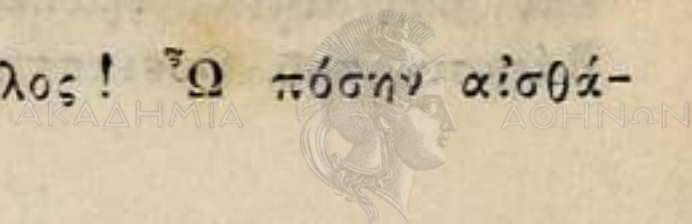
στείου ἀναστήλωσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ Κωνσταντίνου Πα-
λαιολόγου τοῦ Δραγάση, ὅστις ὅτε εἶχε προσκλήθῃ παρὰ
τοῦ πορθητοῦ νὰ παραδώσῃ τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων
ἀπεκρίνατο· “ τὸ δὲ τὴν πόλιν σοι δοῦναι οὔτ’ ἐμὸν ἐστὶ,
“ οὔτε ἄλλου τῶν κατοίκων ἐν ταύτῃ· κοινῇ γὰρ γνώμῃ
“ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα
“ τῆς ζωῆς ἡμῶν. ” (48). Ὅπερ δὲ εἶπε καὶ ἔπραξαν αὐ-
τός τε καὶ οἱ στρατιῶται. Ἄν δέ ποτε τὸ ἐλληνικὸν ἔ-
θνος ἀναστῇ ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ θέλει βεβαίως
ἐνθυμηθῇ τὸν μεγάθυμον ἄνδρα καὶ ἀνδριάντα στήσῃ· πρὸς
τιμὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήθρου τοῦ ὁποῖου χρυσοῖς γράμ-
μασι θέλει ἐγχαράξῃ τὴν πεφημισμένην ἐκείνην ἀπάν-
τησιν.

Εἶχομεν γράμματα συστατικὰ πρὸς Ἰάκωβον τὸν Σα-
ράντιον, τὸν Ἑνετὸν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ διαπεπι-
στευμένον Βάϊλον, μεθ’ οὗτινος καὶ στενὴν ἔπειτα συνε-
δέσαμεν φιλίαν. Οὗτος ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν
μας ἀντεπεσκέφθη ἡμᾶς συνοδευόμενος παρὰ τινος κυρίου
ὃν εἰσάγων εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς « ἐνόμισα
περιττὸν, » εἶπεν ἀποτεινόμενος εἰς ἐμὲ καὶ λαλῶν τὴν
ἐπιχάρितον ἑνετικὴν διάλεκτον, « ἐνόμισα περιττὸν νὰ ζη-
“ τήσω τὴν ἄδειαν νὰ Σᾶς παρουσιάσω τὸν Κύριον τοῦ-
“ τον ὅστις ἔρχεται ἀπὸ Κέρκυραν καὶ εἶναι συμπα-
“ τριώτης Σας. » — « Καὶ ἀρχαῖος φίλος » προσέθηκεν ὁ
ἄγνωστος ὑπομειδιῶν.

— “ Καλῶς ἦλθατε, κύριε, , ὑπέλαβον ἐγώ, “ ἀλλ’ ὁ-
“ μολογῶ τὸ μέγα ἁμάρτημά μου· δὲν ἀναγνωρίζω τὸν
“ ἀρχαῖον φίλον.

— “ Δὲν πταίετε Ὑμεῖς, κυρία μου, ἀλλ’ αἱ ῥυτίδες
“ αὗται τοῦ προσώπου μου, αἵτινες παρεμόρφωσαν ὃν ἄλ-
“ λοτε ἐγνώρισατε ἐν τῇ ἀνθηρᾷ αὐτοῦ ἡλικίᾳ. Δὲν
“ ἐνθυμεῖσαι, Σοφιανή, τὸν ἀδελφὸν τῆς Βασιλικῆς Καρ-
“ τάνου ;

— “ Ὁ Μιχαὴλ ὁ Παπαδόπουλος ! ὦ πόσῃν αἰσθά-

“ νομαὶ εὐχαρίστησιν ἐπαναβλέπων τὸν ἀδελφὸν τῆς φι-
 “ τάτης μου ‘Ρεγγίνης ! (49). Δὲν τολμῶ νὰ σὲ ἐρωτήσω
 “ περὶ αὐτῆς.

— “ Ζῆ. Δὲν ἀγνοεῖς ὅτι εἶχε ζωγρηθῇ τῷ 1857 πρὸς
 “ τῶν Τούρκων. Προπέρυσι (τῷ 1864) μετὰ αἰχμαλωσίαν
 “ εἴχουσι καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἀνέκτησεν ἐπὶ τέλους τὴν ἐ-
 “ λευθερίαν της καὶ ἐπανέκαμψε μόνη εἰς τὴν πατρί-
 “ δα της ὅπου ὀλοφύρεται καὶ θρηνεῖ τὴν ἀπώλειαν τῶν
 “ τέκνων της καὶ τοῦ ἀνδρὸς· κατοικεῖ δὲ ἐν τῇ πα-
 “ λαιᾷ καὶ ἤδη ἐτοιμορόπῳ οἰκίᾳ της ἣν δὲν φαιδρύ-
 “ νει πλέον ἢ παρουσία τῶν πεφιλημένων της. Πλὴν
 “ πρό τινων μηνῶν ἀπροσδόκητος καὶ λίαν παρήγορος
 “ ἀγγελία κατεπράυνεν ὀλίγον τὴν θλίψιν της.

— « Ἐλαβε, τὸ μαντεύω, εἰδήσεις περὶ ἐκείνων ἀφ’ ὧν
 “ πολλὰ ἔτη πικρᾶς δουλείας τὴν ἐχώρισαν.

— “ Περὶ τοῦ συζύγου της φεῦ ! εἰδήσεις δὲν περιέ-
 “ μενε. Ὁ ἀτυχὴς Νικόλαος φιλάσθενος ὢν καὶ μὴ δυ-
 “ νάμενος νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς διαρκοῦντος τοῦ διάπλου
 “ ἀπὸ Κερκύρας εἰς Κωνσταντινούπολιν παντοδαπὰς κα-
 “ κρυχίας ἀπεβίωσεν ἐν τῷ κατέργῳ ἐν ᾧ εἶχε ριφθῇ
 “ ἀναμῖξ μετὰ τὰ κτήνη καὶ τὰ ἄλλα λάφυρα. Τοῦτο ἐ-
 “ γνώριζεν ἡ πολυπαθὴς χήρα διότι εἶχε μετακομισθῇ
 “ εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ ἀνδρὸς κάτεργον καὶ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς
 “ εἶδε τοὺς ὀσμανλίδας νὰ ἀπολακτίσωσι εἰς τὴν θάλα-
 “ σαν τὸν νεκρὸν τοῦ ὑπὸ μηδεμιᾶς ἄλλης πενθίμου ἀ-
 “ κολουθείας συνοδευόμενον ἢ τῶν ἀρῶν τῶν μισρῶν ἐ-
 “ κείνων. Ἡ θάλασσα παφλάζουσα ἠνοίχθη ἵνα ἀποδεχθῇ
 “ τὸ πτώμα εἰς τὸν κόλπον της ἀλλ’ ἐκεῖνο πρὸς στιγ-
 “ μὴν γενόμενον ἄφαντον εὐθέως ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐπι-
 “ φάνειαν ἔνθα ἐφάνη συστρεφόμενον καὶ στροβιλούμε-
 “ νον ὑπὸ τῶν κυμάτων. Δύο σφαῖραι κανονίου προσηρ-
 “ τημέναι εἰς αὐτὸ ἤθελον εὐκολύνει τὴν κατάδυσιν, ἀλλὰ
 “ τί ἔμελλεν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ εὕρῃ χριστιανὸς

“ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τάφου ἔστω καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς
“ θαλάσσης;

“ Τοὺς ἀπαχθέντας εἰς δουλείαν Κερκυραίους οἱ
“ Τοῦρκοι ἀπεβίβασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐξέθηκον
“ εἰς τὸν Γαλατῶν πωλήσαντες ἐπὶ μετρία τιμῇ, τὸ δὲ
“ ἐξαγόμενον τῆς πωλήσεως κατέθεσαν ἐν τοῖς βασιλι-
“ κοῖς θησαυροῖς (50).

“ Πωληθεῖσα ἡ ἀδελφή μου ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀπο-
“ χωρισθεῖσα τῶν ἀγαπητῶν της, ἠγνόει ἕκτοτε τὸν τύ-
“ χην των μέχρῃς οὗ ἀνὴρ ὁμογενῆς ἀφικθεὶς ἐκ Κων-
“ σταντινουπόλεως εἰς Κέρκυραν τοιαύτας ἐκόμισε παρα-
“ δόξους εἰδήσεις, ὥστε ἐγὼ τὰς ἐξέλαβον ὡς μύθους,
“ πλὴν ἐνταῦθα ἐβεβαιώθην περὶ τῆς ἀληθείας των.
“ Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνὴρ ἀνέφερεν ὅτι ὁ Ἀντώνιος Καρ-
“ τάνος, ὁ τοῦ γαμβροῦ μου συγγενῆς, ἵνα ἀπαλλαχθῇ
“ τῆς δουλείας εἶχεν ἐξομώσει ἐνστερνισάμενος τὸ ἰσλάμ
“ καὶ καταταχθεὶς εἰς τοὺς Σπαχίδας. Τοῦτο ὅμως ἀπο-
“ τέλεσμα ὃν τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας δὲν εἶναι τὸ πα-
“ ράδοξον. Προσέθηκε ἐκεῖνος ὅτι ἡ Καλὴ, ἡ ἐμὴ ἀδελφι-
“ δῃ, κόρη ἐπὶ ἐξαισίῳ, ὡς ἡξέυρεις, καλλονῇ διαπρέ-
“ πουςα εἶχε κριθῇ ἀξία τῶν βασιλικῶν χαρεμίων. Ἐκεῖ
“ παραδοθεῖσα ἔτυχε ἐπιμελοῦς καὶ ὄντως ἡγεμονικῆς ἀ-
“ νατροφῆς. Ἐν ἔτει 1546, ἐκχιδεκαέτις ἤδη οὖσα καὶ
“ ὥραν ἔχουσα, παραστᾶσα ἐνώπιον τοῦ Σελήμ, υἱοῦ τοῦ
“ Σουλεϊμάνου, τοσοῦτῳ κατεγοήτευσεν αὐτὸν διὰ τὸ
“ κάλλος καὶ τὴν εὐφυΐαν της, καὶ τοσοῦτῳ ἀξιέρα-
“ στος ἐφάνη ὥστε ἕκτοτε ἡ νεάνις μεταξὺ τῶν εὐ-
“ νοουμένων τοῦ γυναικωνίτου τοῦ ἔσχε τὴν πρώτην
“ θέσιν. Τεκοῦσα αὐτῷ υἱὸν ἠξιώθη ἰδιαιτέρας αὐλῆς,
“ ἐφέτος δὲ (1566) μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Σελήμ ἀ-
“ νεγνωρίσθη καὶ τιμᾶται ὡς Χασσεκῇ Σουλτάνα.

— “ Τί λέγεις, καλὲ ἄνθρωπε, ἡ Νούρ-Βάνου. . .

— “ Εἶναι ἡ Κερκυραία Καλὴ ἡ Καρτανίς. Περὶ τούτου
“ δὲν ἔχω πλέον αἰτίαν νὰ ἀμφιβάλλω. Διὰ μέσου τοῦ

“ παρόντος εὐγενοῦς ἡμῶν φίλου κυρ. Σοραντίου εὐκό-
 “ κόλως ἡδυνήθην νὰ ἀνεύρω τὸν Σπαχίδην Ἀντώνιον
 “ διατρίβοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅστις ἐπεκύρωσεν
 “ ὅσα προηγουμένως εἶχομεν μάθει. Ἡ Βασιλικὴ ἔγραψε
 “ πρὸς τὴν θυγατέρα της ἐπιστολὴν ἣν ἐγὼ ἐκόμι-
 “ σα ἐνταῦθα. Ἡ ἐπιστολὴ ὁμῶς συνετάχθη ἑλληνιστὶ
 “ καὶ εἰμὶ βέβαιος ὅτι ἡ ἀνεψιά μου σήμερον δὲν ἀνα-
 “ γινώσκει οὐδ’ ἐννοεῖ ἴσως τὴν μητρικὴν της γλῶσσαν.
 “ Παρεκάλεσα ὅθεν τὸν Ἀντώνιον νὰ μοὶ εὔρῃ μετα-
 “ φραστὴν. Αὐτὸς μετὰ δυσκολίας εἶρε τοιοῦτον καὶ
 “ οὕτως ἡτύχησα νὰ ἔχω τὴν ἐπιστολὴν μεταγλωτ-
 “ τισμένην εἰς τὴν τουρκικὴν. »

Κατὰ παράκλησιν τοῦ Παπαδοπούλου ἀνεδέχθην νὰ πα-
 ρουσιασθῶ εἰς τὴν Σουλτάναν ὅπως τῇ ἐγχειρίσω τὴν
 ἐπιστολὴν τῆς μητρός της. Εὐκόλως δὲ, τῇ μεσιτείᾳ ἰ-
 σχυρῶν φίλων, ἐπετύχομεν ἀκροάσεως παρὰ τῆς συζύγου
 τοῦ Σελήμ ἐγώ τε καὶ ἡ φίλη μου Κωνσταντινουπολίτις
 Κυρία Μ^ο ἣτις ἐγνώριζε τὴν τουρκικὴν καὶ ἔμελλε νὰ
 χρησιμεύσῃ ὡς διερμηνεύτρια.

Πορευθεῖσαι εἰς τὸ ἰδιαίτερον ἀνάκτορον τῆς Σουλτά-
 νας εἰσῆχθημεν παρ’ ὑψηλοῦ καὶ σωματώδους εὐνούχου
 εἰς αἴθουσαν, ἀπλοϊκῶς κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ὀθωμανῶν
 εὐτρεπισμένην, ὅπου μετ’ ὀλίγον εἰσῆλθε γυνὴ ἔχουσα
 τὸ διάδημα ὅντως ἡγεμονικόν, ὑψιτενὲς καὶ εὐσταλὲς
 τὸ ἀνάστημα, ὡς ἔβενον τὴν κόμην, μέλανας τοὺς ὀ-
 φθαλμοὺς καὶ μεγάλους, κανονικωτάτους δὲ τοῦ προσώ-
 που τοὺς χαρακτῆρας, οὓς δὲν εἶχε διαβρώσει ἡ λύμη τοῦ
 ψιμυθίου καὶ οἵτινες ἄνευ τῶν ὀχληρῶν γιασμακίων
 ἀπεκαλύπτοντο ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ καλλονῇ. Ἦτο ἡ Νούρ
 Βάνου (51) ἥτοι ἡ Καλὴ — ἡ Καλὴ ἦν τὴν τελευταίαν
 φορὰν εἶχον ἰδεῖ μικρὸν ἑπταετὲς κοράσιον, νῦν δὲ ἔβλε-
 πον ἀνεπτυγμένην γυναῖκα τριάκοντα καὶ ἕξ ἐτῶν. Δὲν
 ἤθελον βεβαίως τὴν ἀναγνωρίσει ἂν μὴ ἤμην προκατει-
 λημμένη.

Μᾶς προσεκάλεσε νὰ καθήσωμεν εἰς τὸν σοφᾶν, ἐκρότησε τὰς χεῖρας καὶ εἰς τὴν ἐμφανισθεῖσαν δούλην προσέταξε, ὥς ὕστερον ἐννόησα, νὰ φέρῃ γλυκίσματα. Ἀποτινάξασα δὲ δι' ἐλαφροῦ κινήματος ἐπὶ τοῦ περσικοῦ μαλακωτάτου τάπητος τὰ μικρὰ ἐξ ἐρυθροῦ καὶ εὐώδους δέρματος πέδιλά της, ἐκάθησε καὶ αὐτὴ, ἔκαμψε τὰ γόνατα, διεσταύρωσε τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ σοφᾶ καὶ ἤρξατο νὰ ἐρωτᾷ ἡμᾶς πόθεν ἤμεθα. Μαθοῦσα ὅτι ἐγὼ ἤμην Κερκυραία, ἐφάνη σύννους καὶ ἀφῆκεν ἐλαφρὸν ἀναστεναγμόν. — “Ἐξέλιπον τὴν πατρίδα,, εἶπον λαλοῦσα τὴν ἐλληνικὴν ἣν ἡ κυρία Μ^ο μετέφραζεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Τούρκων — “Ἐξέλιπον τὴν πατρίδα μου ἐπτακαιδεκαέτις οὔσα, μικρὸν πρὶν ἢ πάθῃ μεγάλην συμφορὰν ὑπὸ τῶν ὅπλων τοῦ κραταιοτάτου Σουλεϊμάνου τοῦ *Καρούνη* (52). Γλυκὺς εἶναι ὁ τόπος τῆς γεννήσεώς μας καὶ λίαν λυπηρὸν νὰ ἀναγκαζώμεθα νὰ ζήσωμεν μακρὰν αὐτοῦ. Ἐγὼ ἀπεδήμουν μετὰ τῶν γονέων μου, καὶ τοῦτο μοὶ ἐγένετο τότε μεγάλη ἐν τῇ θλίψει μου παρηγορία, ἀλλ' ἀπεχωριζόμην τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῆς νεανικῆς μου ἡλικίας. Εἶχον ἐν τοῖς ἄλλοις φίλην, ἣν ἠγάπων περιπαθῶς καὶ ὡς ἄλλην ἐμαυτὴν, μητέρα εὐειδεστάτου καὶ εὐφροεστάτου κορασίου ὃ ἐγὼ ἐλάτρευον. »

Ἡ Σουλτάνα προφανῶς συνεκινεῖτο καὶ μὲ ὑποτρέμουσαν φωνὴν μ' ἠρώτησε « Πῶς ὀνομάζεσαι ; Μοὶ ἀνηγγέλθης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός σου. Ποῖον εἶναι τὸ οἰκογενειακόν σου ὄνομα ;

— “Ὁ ἀναδεξάμενός με ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρᾳ Σοφίαν μ' ἐκάλεσε, ὃ δὲ πατήρ μου ἦν Καρυόφυλλος τὸ ἐπώνυμον.

— “Τὸ ὄνομα τῆς φίλης σου ;

— « Ρεγγίνα, νῦν χήρα τοῦ Καρτάνου, ἥτις δι' ἐπιστολῆς της μὲ παρακαλεῖ ἐνθέρμως νὰ καταθέσω εἰς τοὺς πόδας τῆς χαριτοβρύτου Νούρ Βάνου, μητρὸς τοῦ Σουλ-

“ τάνου Μουράτ τὸ ἔγγραφον τοῦτο. . . .

— «Δὸς, δὸς,» ἐφώνησεν ἀνυπομόνως καὶ ἀφαρπάσασα ἐκ τῶν χειρῶν μου τὴν ἐπιστολὴν τῆς Ρεγγίνης, τὸ μὲν πρωτότυπον ἡσπάσθη θρησκευτικῶς καὶ ἔκρυψεν εἰς τὸν κόλπον της, τὴν δὲ μετάφρασιν, ἅμα ὡς διέτρεξε τὰς πρώτας λέξεις, ἰλιγγίωσα καὶ ἀσθμαίνουσα ὤρεξεν εἰς τὴν κυρίαν Μ^ο καὶ παρεκάλεσεν αὐτὴν νὰ ἀναγνώσῃ μεγαλοφώνως· ἐπιθεῖσα δὲ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῆς ὥσεί προσπαθοῦσα νὰ καταστείλῃ τοὺς πολμοὺς τῆς καρδίας της, ἠκροάσθη τὸ περιεχόμενον (53).

Δὲν εἶχεν εἰσέτι τελειώσει τὴν ἀνάγνωσιν ἡ κυρία Μ^ο ὅτε ἡ Καλὴ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀγκάλας μου. Περιπτυσσάμεναι ἀλλήλας συνεχέομεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὰ δάκρυά μας ἐγὼ μὲν ἄφωνος, αὐτὴ δὲ ἐπιφωνοῦσα ἐκ διαλειμμάτων ἑλληνιστὶ “μῆτερ! ὦ μῆτερ!” Αἶφνης ἀποσπασθεῖσα ἀπ’ ἐμοῦ ἀνέκραξε· “Ελπίς!” Ἡ Ἐλπίς (54) ἦτο δούλη Ἰσραηλῆτις εἰς ἣν εἰσελθοῦσαν προσέταξε νὰ τῇ κομίσῃ τὰ χρειώδη πρὸς γραφὴν καὶ λαβοῦσα τὸ ἔγγραφον ἐκ τῆς χειρὸς τῆς φίλης μου ἔγραψεν ἐπὶ κεφαλίδος αὐτοῦ ὀλίγας λέξεις αἵτινες μοὶ μεθηρμηνεύθησαν ὡς ἑξῆς· “ὁδὴ γηθήτω ἐνταῦθα ἡ μήτηρ μου ἀνυπερθέτως (55).” Εἶτα δὲ ἐπιστρέψασα τὸ ἔγγραφον καὶ ἀποχαιρετίσασα ἡμᾶς ἐγένετο ἄφαντος.

Ἡ Ῥεγγίνα μετ’ οὐ πολὺ ἠξιώθη νὰ ἐπανίδῃ τὴν προσφιλῇ θυγατέρα της τυχούσα μεγαλοπρεποῦς ὑποδεξιώσεως ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὅπου, τιμωμένη καὶ ἀγαπωμένη πάντοτε, ἐπὶ τέλους πλήρης ἡμερῶν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1574 ὁ υἱὸς τῆς Καλῆς Μουράτ ὁ Γ’ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἔτη γεγονώς διεδέχθη τὸν πατέρα του Σελήμ. Ἀλλὰ καὶ ὁ κτηνώδης υἱὸς τοῦ Μεγάλου Σουλεϊμάνου καὶ ὁ θηλυμανὴς ἔγγονος τοῦ Μουράτ κατ’ οὐδὲν ἐφάνησαν ἀντάξιοι ἐκείνου διάδοχοι καὶ ἴσως ἡ τοῦ Σουλεϊμάνου ἐποχὴ εἶναι τῆς τύχης τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους τὸ κατακόρυφον σημεῖον ὅπου ἡ ἄνοδος σταματᾷ, πέραν

δὲ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ἡ βαθμιαία κατάπτωσις εἰς τὴν ἅπαντα τὰ γήϊνα ὑπόκεινται, ἄτομα καὶ κράτη, ἄνθρωποι καὶ ἔθνη. Ἡ ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχία εἶναι τὸ πρῶτον προμήνυμα.

Ὁ Μουράτ ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ πατρός του διατρίβων ἐν Μικρασίᾳ. Ἐν Μουνδουνίᾳ παρὰ τὴν Προποντίδα ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τοῦ τυχόντος κατέργου, μεθ' ἐπτάωρον δὲ πλοῦν ἀφίχθη νυκτὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ Μέγας Βεζύρης ὁ Σοκόλλης, δραμὼν εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, κατησπάσθη εὐλαβῶς τὴν χεῖρα τοῦ νέου Κυρίου του καὶ τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὰ δωμάτια τῆς μητρὸς, ἣν ὁ Μουράτ ὑπερβαλλόντως ἐτίμα καὶ ἡγάπη, μεθ' ἧς δὲ διέμεινεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν κατὰκλειστος ἀκροαζόμενος μετὰ προσοχῆς τὰς συμβουλάς αὐτῆς πάνυ συνετῆς οὔσης. Τῇ αὐτῇ νυκτὶ, κατὰ τὸ ἔθιμον, κατεσφάγησαν πέντε ἀδελφοί του, οἵτινες ἠδύναντο νὰ τῷ διαφιλονεικήσωσι τὸ σκῆπτρον. Τὴν ἐπιούσαν δὲ ἐγένετο ἐπισήμως ἡ τοῦ Σουλτάνου ἀνάρρῃσις καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ οἱ μεγιστάνες, ὁ μέγας Μουφτῆς, οἱ Οὐλεμάδες, οἱ Ἀγάδες τῶν Γιανιτζάρων, τῶν Σπαχίδων, τῶν Βοσταντζίδων κλ.

Ἀποσυρθέντα εἰς τὸ χαρέμιον τὸν ὑπεδέχθησαν οἱ τῶν εὐνούχων Ἀγάδες, οἵτινες ἔχοντες τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους διεσταυρωμένας περιέμενον τὰς διαταγὰς του. “Πεινῶ· δότε μοι φαγεῖν” εἶπεν ὁ Μουράτ καὶ αὕτη ὑπῆρξε ἡ πρώτη τοῦ Ἡγεμόνος διαταγὴ ἐκληφθεῖσα ὡς ἀπαίσιος οἰωνὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ οὔτινος ἡ δεισιδαιμονία ἐφάνη ὥσει δικαιολογημένη ἐκ τῆς πραγματικῶς τῷ 1575 ἐπελθούσης μεγάλης σιτοδείας.

Ἐν τῷ χαρεμίῳ του ἔτρεφε τεσσαράκοντα *Καθίνας* ἥτοι εὐνοούμενας καὶ πεντακοσίας περίπου δούλας. Ἀλλ' ὑπερηγάπα καλλιπάρειόν τινι Ἐνετίδᾳ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βάφων ἣτις ἐν τῇ παιδικῇ αὐτῆς ἡλικίᾳ εἶχεν αἰχμηλωτισθῇ ὑπὸ τῶν πειρατῶν καὶ πωληθῇ ἐν Κωνσταντινού-

πόλει. Εξ αὐτῆς δὲ ἔσχε τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ τὸν Μωάμεθ (56).

Τοσαύτην αὕτη ἐπιρροὴν εἶχεν ἀποκτήσει ἐπὶ τοῦ ἀνδρός της ὥστε ἡ Βαλιδὲ Σουλτάνα Νοῦρ Βάνου φοβηθεῖσα μὴ ἀπολέσῃ τὴν ἰδικήν της συνώμοσε κατ' αὐτῆς μετὰ τῆς σουλτάνας Ἑσμαχάν, ἀδελφῆς τοῦ Πατισάχ καὶ συζύγου τοῦ Μεγάλου Βεζύρου Σοκόλλη, ἥτις ἐπ' ἴσης ἐφθόνει καὶ ἐμίσει τὴν Σαφιτζέ. Οὕτως ἐν τῷ χαρεμίῳ εἶχε μετονομασθῇ ἡ Ἑνετὶς τὸ δὲ ὄνομα ἐκεῖνο μεθερμηνευόμενον σημαίνει ἡ ἄσπιλος, ἡ ἄμωμος.

Αἱ δύο πανοῦργοι λοιπὸν γυναῖκες ἐμπειρόταται εἰς τὰ τοῦ σεραγίου μηχανορραφήματα εἰσήγαγον εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ υἱοῦ καὶ ἀδελφοῦ δούλην τινά, Οὐγγρίδα τὸ γένος, ἥς τὸ ἐξαίσιον κάλλος ἐπεσκίασε τὸ τῆς Σαφιτζέ καὶ ἥτις γοργοῦς ἔχουσα τοὺς πόδας ἐν τῇ ὀρχήσει καὶ δὴ καὶ ἄδουσα ὡς καλλικέλαδος ἀηδὼν διεσκέδαζε τὰ μάλα καὶ κατέθελγε τὸν Τοῦρκον Σαρδανάπαλον, τὸν μὴ βραδύναντα νὰ αἰσθανθῇ τὰ ἀναπόφευκτα ἀποτελέσματα τῆς κραιπάλης καὶ τῆς καταχρήσεως τῶν ἀφροδισίων.

Ἡ Βαλιδὲ, δεισιδαίμων οὔσα, ὑπώπτευσεν ὅτι ἡ Ἑνετὶς ἐκ ζηλοτυπίας μετεχειρίσθη γοησσῶν τινων τὰς μαγγανείας εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ὁποίων ἀπέδιδε τὸν μαρasmὸν τοῦ υἱοῦ. Διὸ διέτχξε νὰ ἀνακρίνωσι καὶ βασανίσωσι τὰς ὑποτιθεμένας γοήσσας, οὔσας δούλας Ἰσραηλήτιδας, ἃς ἔπειτα ἐξώρισεν εἰς Ῥοδὸν (57).

Ἀλλ' οὐδὲν ὠφέλησαν τῆς μητρὸς καὶ ἀδελφῆς τὰ τεχνάσματα, καθότι ὁ Μουράτ, μετὰ τὸν θάνατον μάλιστα τῆς μητρὸς του, διετέλεσεν ὑπὸ τὸ θέλγητρον τῆς Σαφιτζέ ἣν οὐδέποτε ἐπαύσατο ἄχρι τῆς σήμερον λατρεύων (58).

Ἐφέτος μετέστη τοῦ βίου ἡ Καλὴ ἐν τῇ ἤδη παρακμαζούσῃ ἡλικίᾳ πεντήκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν, ἀφοσιωμένη μέχρι τελευταίας πνοῆς εἰς τὸ Ἰσλάμ. Ναὶ μὲν εἶχέ ποτε διατάξει νὰ βαπτίσωσι τὸν ὑπ' αὐτῆς τεχθέντα υἱὸν, πλὴν τοῦτο ἔπραξε οὐχὶ χαριζομένη εἰς τὴν χριστιανικὴν πί-

στιν, ἀλλὰ συμμεριζομένη τὴν παρὰ Τούρκοις δοξασίαν ὅτι εὐδαιμονέστεροι εἰσὶν οἱ βαπτιζόμενοι καὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς ἐπιληψίαν (59). Πλὴν, ὡς πρὸς τὸν Μουράτ, διεψεύσθη ἡ δοξασία ἐκείνη βεβαίως ἔνεκα τῆς ἀκρατείας τοῦ ἀνδρός (60).

Ἡ Βασιδὲ ἐκληροδότησε τὰ μὲν δύο τρίτα τῆς πλουσίας περιουσίας της, συνιστάμενης εἰς δύο ἑκατομμύρια χρυσοῦ, εἰς τὸν υἱὸν της· τὸ δὲ λοιπὸν εἰς τὰ τζαμιά.

Ἐπηνέθη μεγάλως διὰ τὴν σύνεσιν αὐτῆς καὶ πρὶν ἢ ἀποθάνῃ πολλὰς ἔδωκε, πανευφύμους γενόμενας, συμβουλὰς εἰς τὸν ὑψηλὸν γόνον αὐτῆς.

Ὁ Μουράτ προέπεμψε μέχρι τῆς τελευταίας θύρας τοῦ σεραγίου τῆς μητρὸς τὸν νεκρὸν, ταφέντα ἐντὸς τοῦ τσιμέντους τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐν τῷ ἰδίῳ τάφῳ τῷ περιέχοντι τὴν κόνιν τοῦ Σελήμ (61).

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τύχη, ὁ βίος καὶ τὸ τέλος τῆς Καρτανίδος Καλῆς ἧς ἡ νηπίοθεν μετ' ἀλλοφύλων συμβιώσις οὐδόλως ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ τῆς πατρίδος τὰς ἀναμνήσεις, οὐδὲ τὴν πρὸς τὴν μητέρα στοργὴν καὶ τὴν πρὸς τοὺς συγγενεῖς της ἀγάπην.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

—

(1). Γνωστή εἶναι ἡ αἵματηρὰ πάλη ἡ μεταξὺ Φραγκίσκου τοῦ Α'. Βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε'. ἐρισάντων περὶ ὑπεροχῆς (1521-1544.) Ὁ πρῶτος ὑποχωρῶν εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάγκην συν-εμάχησε μετὰ τοῦ Β'. Σουλεϊμάνου τοῦ φυσικοῦ ἐ-χθροῦ τοῦ Αὐτοκράτορος· μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ ἐλκύσῃ εἰς τοιαύτην συμμαχίαν καὶ τοὺς Βενετοὺς, ἐπαγγελλομένους οὐδετερότητα, ἀνερρίπιζε τὸ μῖσος τοῦ Ὀθωμανοῦ Ἡγε-μόνος κατὰ τοῦ ὀχληροῦ γείτονός του ὃν παρίστανεν ὡς συμπαθοῦντα πρὸς Κάρολον. Ὁ ἀγέρωχος Σουλεϊμάνης δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κτή-σεων τῶν Ἑνετῶν ἐν αἷς περίβλεπτος ἦν ἡ Κέρκυρα ἥς τὴν πηλιορκίαν καὶ λεηλασίαν διηγεῖται ἡ παροῦσα ἐπι-στολή.

Τινὲς τῶν ἱστοριογράφων, μὴ ἀπαριθμοῦντες εἰμὴ δύο Σουλτάνους φέροντας τὸ ὄνομα Σουλεϊμάν, — τὸν υἱὸν Σελήμ τοῦ Α', περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος, καὶ τὸν Σουλεϊμάνην τὸν υἱὸν τοῦ Ἰβραήμ καὶ διαδεχθέντα τὸν ἀδελφόν του Μωάμεθ τὸν Δ'. — τοῦτον μὲν λέγουσι δεύ-τερον καὶ ἐκεῖνον πρῶτον τὸν καὶ Μέγαν. Οἱ συγγρα-φεῖς οὗτοι ἐξοβελίζουσι τὸν Σουλεϊμάνην, πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ πρώτου Βαγιαζήτου, τὸν ἀποθανόντα ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς δια-πάλη καὶ θεωροῦσιν ὡς ἄμεσον τοῦ Βαγιαζήτου διάδο-χον τὸν μετὰ τὴν ἀλληλοσφαγίαν τῶν ἀδελφῶν ἡγεμο-νεύσαντα Μωάμεθ τὸν Α'.

(2). Τὸ ἐκκλησιαστικὸν τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν, ἐκδιω-χθὲν ὑπὸ Σουλεϊμάνου τοῦ Β'. ἀπὸ τῆς Ῥόδου τῷ 1522, ἀποκατέστη τῷ 1530 ἐν Μελίτῃ, ὅπου μάτην ἐ-πολιωρκήθη παρὰ τοῦ ἰδίου Σουλεϊμάνου ἀναγκασθέντος νὰ

ἐγκαταλείψει τὴν ἐπιχείρησιν μετὰ τὴν ἀπώλειαν 20,000 ἀνδρῶν.

(3) Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς εἰς Βενετίαν Πρεσβείας συγκροτηθείσης τῷ 1572 ὑπὸ τῶν Κερκυραίων Γεωργίου Ἐπαρχοῦ καὶ Δημητρίου Τριβώλη. Ἐκ τῶν τεσσάρων κερκυραϊκῶν κατέργων ἐν ἐκυρίευσαν οἱ Τοῦρκοι ἐν τινι συγκρούσει, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἐν κεφαλληναῖον, ἐν ζακύνθιον καὶ ἐν βενετικόν, ὧν τὰ μὲν σκάφη κατεπόντωσαν, τῶν δὲ ἐπιβατῶν ἄλλους μὲ κατέσφαξαν, ἄλλους δὲ ἡχμαλώτευσαν.

(4) Ἡ πόλις ἦτο τότε ἐν τῷ φρουρίῳ ὅπερ, ὅτε μεταγενέστερον ἀνηγέρθη ἕτερον πρὸς δυσμὰς τῆς τωρινῆς πόλεως, πρὸς διαστολὴν ἐκλήθη παλαιὸν φρούριον. Τὸ παλαιὸν τοῦτο φρούριον εἶναι βράχος ἐξέχον τῆς θαλάσσης, εἰς δύο κατατετμημένον τεμάχῃ καὶ δύο ἔχον κορυφὰς ἐξ οὗ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ νῆσος μετὰ καιρὸν ὠνομάσθη Κορυφῶ καὶ Κορφοί. Κατ' ἀνατολὰς ἀπολήγει εἰς ἄκραν καλουμένην Ἰσιδώρειον ἀκρωτήριον ἢ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀγίου Ἰσιδώρου, κοινῶς κατὰ παραφθοράν Καβοσίδερο· ἐκ τοῦ ἀντιθέτου δὲ μέρους χωρίζεται ἀπὸ τῆς στερεᾶς διὰ τάφρου ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐπικλύστου, καὶ πάλιν μετ' αὐτῆς συνάπτεται διὰ γεφύρας. Πρὸς βορρᾶν κεῖται τὸ ἐπίνειον Μανδράκιον ὀνομαζόμενον, πρὸς δὲ μεσημβρίαν ἐκτείνεται ἡ τερπνὴ καὶ κατὰφυτος χερσόνησος ἐνθα ἦτο ὠκοδομημένη ἡ ἀρχαία τῆς Κερκύρας πόλις, ἡ Κορινθία, μεταξὺ δύο λιμένων, τοῦ τοῦ Ἀλκινόου, νῦν τοῦ Ἀνεμομύλου, καὶ τοῦ Ὑλλαϊκοῦ, τοῦ κατὰ τὸν μεσαιῶνα μετονομασθέντος Νεκροθάλασσα, εἴτα δὲ ἐκ τοῦ κτήτορος αὐτοῦ λίμνη τοῦ Χαλικιοπούλου (Ὁρα Ἱστορικὴν Μελέτην περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας ὑπὸ Ἰωάννου Ῥωμανοῦ. Κερκύρα 1870 σελ. 57.) Ἡ λίμνη αὕτη μᾶλλον δὲ ὄρμος οὔσα καὶ σήμερον ιδιωτικὸν κτῆμα διαιρεῖται εἰς τριάκοντα καράτα ἦτοι μετοχὰς κατεχομένης παρὰ διαφόρων ιδιοκτητῶν. Ὅπου ἵδρυτο ἡ ἀρχαία

πόλις τανῦν εὖρηνται τὰ προάστεια Γαρίτσα, Ἀνεμόμυλος, Στρατεῖαι, Ἀνάληψις, Φλαρέτον. Τὴν θέτιν τὴν ἱσταμένην σχεδὸν ἐν τῷ κέντρῳ τῶν προαστείων τούτων ὀνομάζουσιν ἔτι καὶ νῦν οἱ Κερκυραῖοι *Παλαιόπολιν* ἔνθα καὶ ἡ Βασιλικὴ ἔπαυλις. Ἀπὸ τὸ τέλος τῆς Ε΄. ἑκατονταετηρίδος ὑπέκυψεν ἡ Κέρκυρα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βανδήλων καὶ, κατὰ τὴν ἐπιούσαν, τῶν Γότθων. Ἀπὸ τῆς ΣΤ΄. ἄχρι τῆς ΙΑ΄. σιωπᾷ τὰ περὶ αὐτῆς ἡ ἱστορία. Πλὴν νομίζομεν ὅτι, ὅτε κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ὁ βαρβαρικός χεῖμαρρος τῶν Βουλγάρων, Ἀβάρων καὶ παντοίων Σλάβων κατέκλυσε τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, οἱ δὲ τελευταῖοι προὔχώρησαν μέχρι Μακεδονοθρῆσσης καὶ Ἡπείρου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διεπεραιώθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Ἡπείρου νῆσον καὶ τὸ ὄνομα Κέρκυρα κατὰ παραφθορὰν μετέβαλον εἰς τὸ βαρβαρόφωνον καὶ σλαβοκατάληκτον *Γαρίτσα*, τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐσώθη ὡς ἐκεῖνο τοῦ σημαντικωτέρου τῶν ἔμπροσθεν μνημονευθέντων προαστείων. Ἐν τῇ νήσῳ ὑπάρχει καὶ παραθαλάσσιος τερπνοτάτη κώμη ἔχουσα σλαβικὸν ὄνομα ἡ *Βερίτσα*, ὅπου τῷ 1873 ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἐρείπια βαλανείου εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἀναγομένου, οὗτινος τὸ ὑπόκαυστον ἔχει ἔδαφος ψηφωτὸν καλῶς διατηρούμενον.

Ἡ ἀρχαία πόλις πρέπει νὰ ἐγλατελείφθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν προμνησθεισῶν ἐπιδρομῶν παρὰ τῶν κατοίκων τῆς προσφυγόντων εἰς τὰς πλησίον ἀπορρώγας πέτρας ἔνθα ὠχυρώθησαν καὶ ὠκοδόμησαν τὴν μεσαιωνικὴν πόλιν ἣτις ἕως ἀπὸ τοῦ Ι΄. αἰῶνος εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτο προαχθῇ ὥστε ἐκοσμεῖτο ἤδη μὲ μητροπολιτικὸν Ναὸν. Κατὰ δὲ τὸν ἐπόμενον Ἄννα ἡ Ἰομνηνὴ ὀνομάζει τὴν Κορυφὴν πόλιν ὀχυρωτάτην (Ἀλεξιάδ. Α. κεφ. 8. Μουστοξύδ. *Delle Cose Corciresi. Libr. 3. X. 5.*)

Αἱ ἐκτὸς τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως, ἥτοι τοῦ φρουρίου, ἀτείχιστοι συνοικίαι ἐλέγοντο, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῶν συμβολαίων τῆς ΙΣΤ. ἑκατονταετηρίδος, τὸ *ἐξώπολον* ἢ *ἐξωπόλιον*, διαιρούμενον εἰς τμήματα καλούμενα *περιοχὰς*

λαμβανούσας τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῶν ἐν ἑκατέρᾳ αὐτῶν Ἐκκλησιῶν, οἶον, περιοχὴ τοῦ Ἀγίου Λαζάρου, τῆς Υ. Θ. τῶν Καβασιλέων κτλ. Τὸ ἐμπορεῖον ἢ ἀγορὰ ἔκειτο παρὰ τῇ πιθανῶς τῷ 1577 κατεδαφισθείσῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Λαζάρου ἀπέναντι τῆς νῦν Βασιλικῆς Πίλης καὶ ἐνθα οἱ ὑπερβάντες τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος Κερκυραῖοι δύνανται εἰσέτι νὰ ἐνθυμηθῶσι τὸ παλαιὸν λαχανεῖον καὶ ὀπωροπωλεῖον. Ὅταν δὲ (1577-1588) οἱ Ἑνετοὶ ἐπεχείρησαν τὰ ὀχυρωματικὰ ἐκεῖνα ἔργα ἅτινα ἀνέδειξαν τὴν Κέρκυραν τόπον ἀπρόσ-μαχον, ἐν μέρος τοῦ ἐξωπολίου τοῦ διαμείναντος ἐντεῦθεν τοῦ περιτειχίσματος κατέστη ἡ τωρινὴ πόλις. (Ὁρα καὶ Ἀληθῇ Ἐκθεσίᾳ περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ θαυματουργοῦ Λειψάνου τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος παρὰ Νικολάου τοῦ Βουλγάρεως, ἐξελληνισθεῖσαν μετὰ σημειώσεων καὶ προσθηκῶν ὑπὸ Ν. Τ. Βουλγάρεως καὶ Ν. Β. Μάνεση. σελ. 20 σ. 40. Ἐν Κερκύρᾳ 1857).

(5) Ἐν τοῖς Ἱστορικοῖς καὶ φιλολογικοῖς Ἀναλέκτοις, συνταχθεῖσι τῇ ὁδηγίᾳ σημειώσεων ἀνευρεθεισῶν μετὰ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἀοιδίου Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου καὶ ἐκδοθεῖσιν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1872, λέγεται (σελ. 87) ὅτι αἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ζωοτροφίαι ἤρχουν ἐπὶ τρία ἔτη. Πλὴν καὶ Ἀνδρέας ὁ Μαρμοῤᾰς (*Historia di Corfù Lib. VI*) καὶ ἕτεροι ἀξιόπιστοι ἱστοριογράφοι βεβαιοῦσιν ὅτι, ἐνῶ ἄφθονα ἦσαν τὰ πολεμοφόδια, ἐσπάνιζον τὰ σιτία.

(6) Ὁ Κερκυραῖος Μαρμοῤᾰς (αὐτόθι), γράφων μὲ τὸ ἐπιτετηδευμένον καὶ εἰς τὰς ἀντιθέσεις ἐνασμενίζον ὕρος τῶν ἱταλῶν συγγραφέων τῆς ιζ. ἑκατονταετηρίδος, λέγει ὅτι οἱ Διοικηταὶ τοῦ Φρουρίου εἶχον ἐλεημόνως ἄμχ καὶ ἀνηλεῶς (*con empietà pia*) ἀποφασίσει ν' ἀπαλλαχθῶσι τῶν ἀνωφελῶν στομάτων, καθότι ἡ ἑξῶσις τῶν γυναικο-παίδων ἦτο σκληρὰ μὲν, ἀναγκαία δὲ εἰς τὴν συντήρησιν τῆς πολιορκημένης πόλεως.

(7) Ἐν ἔτει 1386.

(8) Magnifica, fedelissima Comunità di Corfù.

(9) Ὁρα Ambasciata Corcirese dell'anno 1542 fatta

Galli Signori Andriol Quartano, Beno Lanza e Manoli Morello. Τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῷ κειμένῳ Σύβοτα δὲν εἶναι τὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θεσπρώτιδι ὧν μνημονεύει ὁ Θουκυδίδης. (Βιβλ. Α. 50-51), ἀλλὰ πολίχνιον παρὰ τῇ Χιμάρᾳ ἄλλως Συποτόν καλούμενον.

(10) Cesare Balbo. Della Storia d' Italia σελ. 191. Bastia 1849.

(11) Sismondi Storia del risorgimento, progresso e decadimento della Libertà in Italia Cap. IX. Firenze 1849

(12) Ἑλληνομνήμ. σελ. 147.

(13) Νικάνδρου Νουκίου τοῦ Κερκυραίου Ἀποδημιῶν τὰ κεφάλαια Ο Η.—Π Γ. τοῦ λόγου Γ' ἐλδοθέντα ἐξ ἀντιγράφου τῆς ἀμβροσιανῆς Βιβλιοθήκης. Ἐν Κερκύρᾳ 1865 Τύποις Νεοφύτου Καραγιάννη.—Τοῦ Ζαχαρίου τούτου ὁ Νούκιος ἀποσιωπᾷ τὸ ἐπώνυμον, ὀνομάζει δὲ αὐτὸν Τριήραρχον ἐκ τῶν Ἑρετίησιν εὐγενῶν. Ὁ Παρούτας (Βιβλ. 4) μνημονεύει Ζαχαρίου τινὸς Βαρβάρου προΐσταμένου τῶν ἐφοδίων. Ἡ τῶν Βαρβάρων οἰκογένεια ἦτο ἐκ τῶν ἐπιφανῶν τῆς Βενετίας καὶ πιθανῶς ὁ τριήραρχος Ζαχαρίας τοῦ Νουκίου καὶ ὁ Ζαχαρίας Βάρβαρος ὁ Φροντιστῆς τοῦ Παρούτα εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον Ὁ Ζαχαρίας οὗτος μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας κατ' ἀπόφασιν τοῦ ναυάρχου Πεζάρου ἐκαρατομήθη, τινὲς δὲ τῶν παρανηρησάντων μισθοφόρων Ἰταλῶν κατεδικάσθησαν εἰς τὸν διὰ τῆς ἀγχόνης θάνατον.

(14) Νικάνδρου Νουκίου Ἀποδημ. κτλ.

(15) Ὁ Μαρμορᾶς τὸν ὀνομάζει Ariade no, ἐκ δὲ τῶν Γάλλων ἱστοριογράφων οἱ μὲν Hariadan, οἱ δὲ Kheir-gaddin, ἄλλοι Key Eddin. Ἦν δὲ τοῦπίκλην Πυρρηπῶγων ἐκ τῶν πυρρῶν τριχῶν του. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰακούβ εἶχε γεννηθῆ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ κατετάπτετο εἰς τοὺς Σπαχίδας, ἀπαρτίζοντας εἰδικὴν εὐγενῶν τάξιν μάχιμον καὶ διαδοχικὴν καὶ ὑποχρεωμένους, ὅτε προσεκα-

λοῦντο περὰ τοῦ Ἡγεμόνος, νὰ ὑπηρετῶσι παρεχόμενοι, ἕκαστος κατὰ τὴν ἑκτασιν τοῦ σπαχιδικίου τοῦ ἥτοι τιμαρίου, 5, 10, 20 ἢ 40 ἵππεῖς. Σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι ὁ Ἰακὺβ ἀποκατέστη ἐν Μιτυλήνῃ ἔνθα μετήρχετο τὸ ἐμπόριον καὶ ἔνθα ἔσχε τέσσαρας υἱοὺς ὧν ὁ μικρότερος ἦν ὁ Χεῖρ-Ἐδδίν. Οὗτος ἀνδρωθεὶς μετέβη εἰς Ἀλγερίαν καὶ ἐνέσπειρε τὸν τρόπον ἐν τῇ Μεσογείῳ ὡς καταδρομεὺς μέχρις οὗ τῷ 1536 ἡττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ στόλου Καρόλου τοῦ Ε'. Τὸν πειρατὴν τοῦτον προσέλαβε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὁ Σουλεϊμάνης ἀναθεὶς αὐτῷτε καὶ τῷ Ἀγιάς Πασᾶ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀποβιβασθέντος εἰς Κερκύραν τῷ 1537 στρατοῦ. Ἀγνοοῦμεν πόθεν ἀρυσθεὶς ὁ πολυμαθὴς Π. Χιώτης ὀνομάζει αὐτὸν Γάλλον ἀρνησίθρησκον (Ἱστορία τῆς Ἑπτανήσου ἀπὸ Βενετοκρατίας ἄχρι τῆς ἀγγλικῆς Προστασίας κεφ. β' σελ. 81).

Ὁ Ἀγιάς Πασᾶς ἦτο Τουρκαλβανός. Τρεῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἀνατραφέντες ἐν τῷ χριστιανισμῷ ἐμόναζον ἐν τινὶ Μοναστηρίῳ τοῦ Αὐλῶνος, πατρίδος τῆς μητρός των. (Ὅρα Lamartine Histoire de la Turquie) Ὁ Ἀγιάς Πασᾶς, διαρκούσης τῆς πολιορκίας, μετέβαινε συνεχῶς εἰς τὴν ἀπέναντι Ἡπειρον, ὅπου διέμενεν ὁ Σουλτάνος, ἵνα τὸν πληροφορήσῃ περὶ τῶν συμβαινόντων.

(16) Εἶναι αὕτη οὐ πολὺ ἀπέχουσα τῆς πόλεως κώμη παρὰ τῇ ὁποίᾳ ῥεεὶ ποτάμιον, ὅπερ, κατὰ τινων λογίων τὸ φρόνημα εἶναι ὁ ποταμὸς εἰς οὗτινος τὸ στόμιον ἔφθασεν ὁ ἐκ τοῦ ναυαγίου διασωθεὶς Ὀδυσσεὺς.

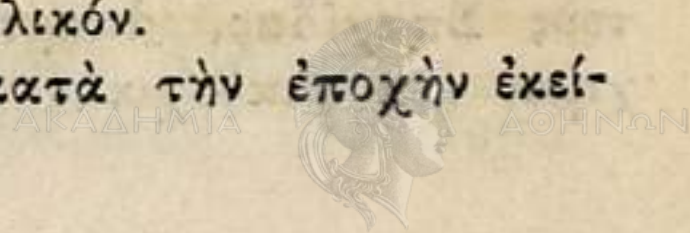
Ἀλλ' ὅτε δὴ ποτάμοιο κατὰ στόμα καλλιρόιο

ἔξε νέων, τῇ δὴ οἱ εἰείσατο χῶρος ἄριστος,

λεῖος πετράων καὶ ἐπὶ σκέπας ἦν ἀνέμοιο (Ὀδυσσ. Ε. στιχ. 441-443)

(17) Κατὰ τὸν Μαρμορᾶν μετὰ τινας ἡμέρας διεπεραιώθησαν εἰς τὴν νῆσον ἕτεραι 25,000 ἐν ὧν 50,000 ἀνδρῶν, τοῦθ' ὅπερ φαίνεται ὑπερβολικόν.

(18) Κοινῶς Βρηβοῦνι, καθότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖ-

νην ἐν τῷ ὑψώματι τούτῳ συνωκίζοντο ἂν οὐχὶ πάντες οἱ πλεῖστοι τῶν Ἰσραηλιτῶν. Λέγομεν δὲ οὐχὶ πάντες καθότι μεταξὺ τῶν διαφόρων παραπόνων ἀναγινωσκομένων ἐν ταῖς συγχρόνοις Ἐκθέσεσι τῶν πρὸς τὴν κυρίαρχον Ενετικὴν Κυβέρνησιν κερκυραϊκῶν πρεσβειῶν εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι διάφοροι Ἰσραηλιταὶ κατῴκουν ἐν ταῖς τῶν χριστιανῶν συνοικίαις.— Ὁ γήλοφος τῶν Ἀγίων Πατέρων ἔσχε τὸ ὄνομα ὑπὸ τῆς ἔτι καὶ νῦν αὐτόθι σωζόμενης ὁμωνύμου. Ἐκκλησίας ὁ δὲ τῆς Υ. Θ. τῶν Καθασίλεων ὑποῦτο νοτιοδυτικῶς τῆς νῦν λεγομένης Π.λατείας.

(19) Τὰ ἕτερα ἑνδεκα πυροβόλα πιθανῶς ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ πύργου τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἐτέρας ὀχυρᾶς θέσεως τῆς Νήσου.— Ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις τοῦ Α. Μουστουζύδου λέγεται κατὰ προφανὲς λάθος ὅτι τὰς ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφερομένας θέσεις οἱ ἡμέτεροι κατέλαβον καὶ αὐτόθι ἔστησαν τὰς τρεῖς κανονιοστοιχίας ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων πυροβόλων, οὐχὶ δὲ οἱ Ὀθωμανοί. Τὸ λάθος τοῦτο ἀποδοτέον ὅχι βεβαίως εἰς τὸν σοφὸν καὶ ἀκριβέστατον Μουστοζύδην, ἀλλ' εἰς τὸν μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου συντάξαντα τὰ μνησθέντα Ἀνάλεκτα τῇ ὁδηγίᾳ τῶν περισωθεισῶν καὶ Ἰταλιστὶ γεγραμμένων σημειώσεων τοῦ δεινοῦ φιλολόγου ὅστις καὶ μόνος ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ αὐτῶν.

(20) Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀτέλειαν τῶν τότε πυροβόλων ἅτινα ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς τὰς μηχανὰς τῆς ἀρχαίας βαλλιστικῆς, οὕπω δὲ εἶχον τελέως ἀντικατασταθῇ εἰς τοὺς μονάγκωνας, ὀνάγρους, καταπέλτας καὶ τὰ τοιαῦτα, ὥς ἀτελέστατα ἦσαν τὰ τουφέκια ἅτινα δὲν εἶχον εἰσέτι ἀποκλείσει τὴν χρῆσιν τῶν τόξων καὶ βελῶν.

(21) Τὸ νησίδιον τοῦτο κείμενον παρὰ τῷ λιμένι Κερκύρας ὠνομάσθη, ὡς γνωστὸν, τὸ πάλαι Πτυχία, ὁ δὲ κάτοικος Πτυχιεύς. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ὠκοδόμησαν αὐτόθι ἐπὶ τῶν ἑρειπίων ἀρχαίου Ναοῦ Ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνό-

ματι τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐξ οὗ καὶ προσκηγορεύθη τὸ νησίον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τινος διπλώματος Καρόλου τοῦ Γ' οὗ ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀνδηγαυῶν ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1383 καὶ μνημονεύοντος *insulam Sancti Stephani quae est secus portum civitatis Corphoy*. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς 15. ἑκατονταετηρίδος ἐκ τῶν ἐνετικῶν οἰκογενειῶν εἰς αὐτὴν παρεχωρήθη μετωνομάσθη νησιδίον τοῦ Μαλιπιέρου καὶ βραδύτερον τοῦ Βίδου. Ὅτε τῷ 1797 οἱ Γάλλοι δημοκράται, καταλύσαντες ἤδη τὴν τῶν Ἑνετῶν Πολιτείαν, κατέλαβον τὴν Κέρκυραν τὸ ἀπεκάλεσαν *île de la Paix*, ἀλλὰ τὸ ὄνομα δὲν διετηρήθη, ἔστησεν ἐν τῷ νησιδίῳ κανονοστοιχίας τινὰς τῷ 1716, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολυκρότου κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, ὁ τότε εἰς τὴν τῆς Βενετίας ὑπηρεσίαν διάγων Γερμανὸς στρατηγὸς Μαθίας ὁ Σχυλλεμβούργιος, ἀλλὰ, φαίνεται, ὅτι οἱ ἤδη ἐν παρακμῇ διατελοῦντες Βενετοὶ ὀλίγον ἐφρόντισαν περὶ τῆς διατηρήσεως αὐτῶν. Μετὰ τὴν ἐν Τιλσίτ συνθήκην, τῷ 1807, ἐπανακάμψαντες εἰς τὴν Κέρκυραν οἱ Γάλλοι, ἤδη αὐτοκρατορούμενοι, καὶ γνωρίσαντες τοῦ ἐπικαιροῦ τῆς θέσεως ὠχύρωσαν τὸ νησιδίον καταστρέψαντες τοὺς ἐν αὐτῷ ἀμπελῶνας καὶ τὰς ἐλαίας ἄξια λόγου καὶ δαπανηρότατα ὀχυρωματικὰ ἔργα ἐν αὐτῷ ἐπεχείρησαν οἱ Ἀγγλοὶ ὅτε ἡ Ἑπτάνησος διετέλει ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν προστασίαν των, πλὴν ἀναχωρήσαντες τῷ 1864 ἀνέτρεψαν αὐτὰ καταλιπόντες μόνον σωρείαν πετρῶν καὶ ἀσβεστοκονίας. Οἱ Ἀγγλοὶ κατεδάφισαν καὶ τὴν Ἑλληνησίαν τοῦ Ἀγίου Στεφάνου.

(22) Ὁ Δωρίας πραγματικῶς ἵνα ἐκθέσῃ τοὺς ἔτι ἀμφιταλαντευομένους Βενετοὺς καὶ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ συμβαλήσωσι μετὰ Καρόλου τοῦ Ε' κατὰ τῶν Τούρκων, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πέζαρον ἧς τὸ περιεχόμενον προϋπέθετε συνεννόησιν μεταξὺ αὐτῶν· εἶτα δὲ κατώρθωσεν ὅπως ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Σουλεϊμάνου (Μαρμορᾶς. Αὐτόθι).

(23) Τὸ φρούριον τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἦτοι Ἀγ-

γελόκαστρον, Ἰταλιστὶ Castel Sant' Angelo, οὗτινος τὰ ἐρείπια εἰσέτι σώζονται κείμενα πρὸς λίβα τῆς Νήσου ἐπὶ τοῦ πάλαι καλουμένου Φαλαχροῦ ἀκρωτηρίου, ἐκτίσθη κατὰ τοὺς μὲν ὑπὸ τινος τῶν Ἀγγελωνύμων Δεσποτῶν τῶν κρατησάντων τῆς Κερκύρας, κατὰ τοὺς δὲ, ὑπὸ τῶν Ἀνδηγαυῶν, περὶ τὴν ιδ'. ἑκατονταετηρίδα, κληθὲν οὕτως ἔκ τινος παρακειμένης Ἐκκλησίας τιμωμένη- ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ.

(24) Ὁ ἱστοριογράφος Γουάτιος (Gua zo) ὑπολογίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων εἰς 16,000· εἰς 16,000 καὶ ἐπέκεινα ὁ Μαρμορᾶς· εἰς 20,000 ἀναβιβάζει αὐτὸν ἢ ἐπίσημος ἔκθεσις τῆς εἰς Βενετίαν Κερκυραϊκῆς Πρεσβείας τοῦ ἔτους 1542· εἰς 22,000 Νίκανδρος ὁ Νούχιος· εἰς 24,000, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μουστοξύδου, ἐν ἑγγράφῳ οὗτινος τὸ πρωτότυπον σώζεται παρὰ τῷ ἐν Κερκύρᾳ οἴκῳ τῶν Καρτάνων. Ἀποδεχόμενοι τὸν μέσον ὅρον τῶν ἀριθμῶν τούτων δυνάμεθα μετὰ θετικότητος νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐδούλωσαν 20,000 κατοίκους, ἴσως τὸ τέταρτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ἐνισχυθέντος ἔπειτα ἐκ Κυπρίων καὶ μάλιστα Κρητῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Κύπρου ἐπὶ τοῦ Β' οὐ Σελῆμ (1571) καὶ τῆς Κρήτης ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Δ'. (1669). Μολοιτοῦτο, κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1803 καταγραφὴν, ἡ Κέρκυρα δὲν εἶχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπὲρ τοὺς 45,000 κατοίκους. (Ὁρα Saggio di Statistica dell' Isola di Corfù. Cap. III. ἀνέκδοτον πόνημα ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου Στυλιανοῦ Βλασοπούλου).

Σήμερον ὁ πληθυσμὸς τῆς, οὗτινος σχεδὸν τὸ ἐν τρίτον ἀπαρτίζουσι τὰ προάστεια καὶ ἡ πόλις, ὑπερβαίνει τὰς 74,000 ψυχάς.

(25) Ὁρα Segni Stor. Fiorent. Libr. IX.

(26) Marmora IV.

(27) Νικάνδρου Νουχίου ἀποδημιῶν κτλ.

(28) Curae leves loquuntur ingentes stupent.

(29) Οτι τρισχίλια κατεδαφίσθησαν οἰκίαι διαταγῇ τῆς Βενετικῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἱστορικὴ ἀλήθεια. Αἱ τρισχίλια οἰκίαι ἦσαν τρισχίλια τοῦλάχιστον ἐστίαι, ἐκάστη τῶν ὁποίων κατὰ μέσον ὅρον πρέπει νὰ ἀπηρτίζετο ἐκ πέντε ψυχῶν. Ἄρα 3000 οἰκίαι περιεῖχον 15,000 κατοίκων. Ἀπορεῖ δέ τις πῶς ὁ Παρούτας ὑπολογίζει τὸν τότε πληθυσμὸν τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων συλλήβδην εἰς 8,000 ψυχάς. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἡ πόλις καὶ τὰ προάστεια νὰ συγκατηρίθμουν 25,000 ψυχάς, τοσαύτας δηλ. ὅσαι αἱ τὴν σήμερον.

(30) Πέραμα λέγεται τερπνοτάτη θέσις παρὰ τὸν Ὑλ-
λαϊκὸν λιμένα ἔνυν Λίμνην τοῦ Χαλικιοπούλου.

(31) Ἐνταῦθα τινὲς θέτουσιν τὸν περίφημον κῆπον τοῦ Ἀλκινόου

Ἐνθα . . . δένδρεα μακρὰ πέφυκε, τηλεθόωντα·
ὄγχναι καὶ ροιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,
συκαῖ τε γλυκεραὶ καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι.

Τάων οὔποτε καρπὸς ἀπόλλυται, οὐτ' ἐπιλείπει
χειμάτος, οὐδὲ θέρεως, ἐπετήσιος, ἀλλὰ μάλ' αἰεὶ
ζεφυρίη πνεῖουσα τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει.

Ὅγχνη ἐπ' ὄγχνη γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μῆλῳ,
αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

(Ὀδυσσ. σίχ. 114-121).

Ἡ ὁμηρικὴ Μοῦσα οὐδὲν ἀποβάλλει τῆς χάριτος αὐ-
τῆς ἐν τῇ ἐπιτυχεῖ μεταφράσει τῶν ὠραίων τούτων
στίχων ὑπὸ τοῦ λογίου ἡμῶν συμπολίτου κυρ. Ἰκνώδου
Πολυλά ἐκδίδοντος ἐν Ἀθήναις ἀξιόλογον μεταβολὴν εἰς
τὴν δημώδη γλῶσσάν μας τῆς Οὔσσειας. Μεταφράζει ὁ
κ. Πολυλάς—

Δένδρ' αὐτοῦ μέσα ὑψόνονται χλωρὰ καὶ φουντωμένα·
ἀπηδιαῖς εἶναι καὶ ροῖδιαῖς, λαμπρόκαρπαις μηλέαις,
καὶ μὲ γλυκόκαρπαις συκιαῖς ἐληαῖς θυμὸ γεμάταις.
Εἶναι ὁ καρπὸς τοὺς ἀφθαρτος, ὀλοχρονῆς δὲν λείπει,
χειμῶνα, εἴτε καλόκαιρον· ἀλλ' ἅπαντα φυσῶντας

αὔρα ζεφύρου ἄλλα γεννᾷ καὶ ἄλλα ὠριμάζει νέα.
Γερᾷ τὸ ἀπίδι καὶ ἄλλο ἀνθεῖ, τὸ μῆλο καὶ ἄλλο μῆλο,
καὶ τὸ σταφύλι καὶ ἄλλο ἀνθεῖ, τὸ σῦκο καὶ ἄλλο σῦκο.

(32) Σήμερον δὲν σώζεται κώμη ἐν τῇ νήσῳ ἔχουσα τὸ ὄνομα τοῦτο.

(33) « Καρτάνος εἶναι ἐπίθετον οἰκογενείας ἥτις ἀπὸ
« τοῦ πρώτου ἡμέσεος τῆς ΙΕ'. ἑκατονταετηρίδος ἀνα-
« φαίνεται ἐν Κερκύρα μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων καὶ
« ὑπὸ τὸ ἀρχέτυπον αὐτοῦ σχῆμα φέρεται ἔτι διὰ στό-
« ματος τῶν πολλῶν, ἂν καὶ οἱ τοῦτο ἐπονομαζόμε-
« νοι δοῦλα ὑπὸ δούλους χρόνους φρονοῦντες διέπεμψαν
« αὐτὸ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐκπεφυλισμένον εἰς τὸ ξενό-
« φωνον *Κουαρτάνος* » (Ἑλληνομνήμ. σελ. 442). Ὁ Μου-
στοξύδης ἐν τῷ Ἑλληνομνήμονιπραγμοτεύεται ἰδιαιτέρως
περὶ Ἰωαννικίου τοῦ Καρτάνου τοῦ συγγράψαντος διάφορα
θεολογικά τε καὶ ἠθικὰ πονήματα εἰς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ
τὴν καθωμιλημένην καὶ θεωρηθέντος ἱδρυτοῦ αἰρέσεως ἥ-
τις ὑπ' αὐτοῦ τῶν Ἰωννικιαρῶν ἢ Καρταριτῶν ἐπωνο-
μάσθη.

(34) « Ἐν τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ πολλοὶ μὲν τῶν ἐκ
« Κερκύρας ἄχρις ἂν τὰ τῆς πόλεως κατασταίῃ πράγμα-
« τὰ ἔνθεν καὶ κεῖθεν ἐτράποντο. Πολλοὶ δὲ τῶν προκρίτων
« ἔς πόλιν Οὐενετῶν ἀπέπλεον. (Νικάνδρου τοῦ Νουκίου
« ἀποδημιῶν κτλ.)

(35) Θέσις παραθαλάσσιος τῆς Νήσου οὕτω λεγομένη
διὰ τὰ αὐτόθι γυψοῦχα στρώματα.

(36) Ὅρα Ἡσαίου ΛΔ. 4—Ἐζεκιήλ ΛΒ 7—8—
Ἰωήλ Β. 28—32.—Πράξ. Β'. —17—21.—Ματθ. κδ'. 7 καὶ
ἐξ.—Μάρκ. ιγ' 8.—Λουκ. κα'. 4—Virgil. Georg. L. I. σίχ.
463—487.—M.-Annaei Lucani Pharsal. lib. I. στίχ. 527
—583.

(37) Νικάνδρου Νουκίου Ἀποδημιῶν κτλ. ΠΓ. περὶ
τοῦ ὀφθέντος ἐν Κερκύρα τέρατος.

(38) Ἀλλοτε πόλις παραθαλάσσιος καὶ ἐπίνειον τῆς Νήσου Κερκύρας· νῦν δὲ μικρὸν χωρίον ἔχον Ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος καὶ ἐκτισμένην ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ Ναοῦ τοῦ Κασίου Διός.

(39) Ὁ Κερκυραῖος Νούκιος διηγεῖται τὸ συμβᾶν τοῦτο ὡς ἔπεται.

« Καὶ γάρ τινα ἐπ' ἐγκλήματί τινι κατηγορηθέντα νεα-
 « νίσκον οἱ τοῦ δικαίου ἀντιποιούμενοι ἐξορύξαι τοὺς ὀ-
 « φθαλμοὺς κατεψηφίσκοντο. Ἐκκοπέντων οὖν ἐπὶ παρουσίᾳ
 « πολλῶν, ὡς ταῦτα ποιεῖν ἔθος ἦν, μεθ' ἡμέρας ὀκτώ
 « ὁ ἐξορυχθεὶς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν τῇ πόλει ἑώρατο πε-
 « ριπατῶν σώους μὲν ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, διαυγεῖς
 « δὲ καὶ καθαροὺς καὶ οὐδὲν ἔχνος κακώσεως ἔχοντας. Τοῦ-
 « το δὲ ὁραθὲν ἐξέπληξεν ἅπαντας. Ἐρωτώμενος πῶς
 « ταῦτα ἐπ' αὐτῷ γυνέσθαι συμβέβηκε μετ' ἐνστάσεως
 « πεπαρρησιασμένης ἔφασκε τῆς μητρὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι
 « τοῦργον, ἥτις κατ' ὄναρ τούτῳ, ὡς ἔλεγεν, ὀφθεῖσα
 « τὴν τῶν ὀφθαλμῶν διάπλασιν ἐδωρήσατο. Τόνδε τὸν
 « ἄνθρωπον οἰκείοις καὶ ἡμεῖς εἶδομεν ὀφθαλμοῖς ἐκκο-
 « πῆναι μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς, μετὰ δὲ ταῦτα ἀρτίους ἔχοντα
 « καὶ ὑγιεινοὺς καὶ ἐς τὴν πόλιν περιπατοῦντα καὶ ἄλ-
 « λώμενον. Τοῦτο οὖν τὸ σημεῖον πάντας ἐθρόησε καὶ τι-
 « νες πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα συμβᾶσαν περίστασιν ἀνέφε-
 « ρον. Εἴθισται γάρ τὰ παράδοξα γίνεσθαι ἐν ταῖς τῶν
 « πόλεων ἀνατροπαῖς δηλοῦντα τὴν μέλλουσαν τῶν ἀν-
 « θρώπων ἐπέρχεσθαι καταστροφὴν. » (Ὅρα τὸ ἀνωτέρω
 « παρατεθὲν πόνημά του.)

Παχώμιος ὁ Ρουσάνος ἀκμάσας, ὡς ὁ Νούκιος, κατὰ τὴν ΙΣΤ. ἑκατονταετηρίδα συνέγραψε σὺν τοῖς ἄλλοις « Ὑ-
 « πόμνημα εἰς τὸ γενόμενον θαῦμα παρὰ τῆς σεβασμίας καὶ
 « προσκυνητῆς εἰκόνης τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεο-
 « τόκου τῆς Κασσιοπαίας » ὅπερ ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1679 μετ' ἄλλων ἀκολουθιῶν τῶν πολιούχων τῆς Κερκύρας ἀγίων καὶ αὐθις ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1717 μετὰ

τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος τοῦ Θαυματουργοῦ. Τοῦ ὑπομνήματος τούτου ὑπάρχει καὶ μεταβολὴ εἰς ἀπλὴν φράσιν καὶ ἑτέρα εἰς ἱαμβικοὺς στίχους ἴσως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Παχωμίου, συνεκδόθεισαι ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1724 μετὰ τοῦ Ὑμνολογιδίου τοῦ εἰς ἐξύμνησιν τοῦ αὐτοῦ θαύματος συνταχθέντος παρὰ τοῦ Νικολάου Τρανταφύλλου τοῦ Κερκυραίου (Ὁρα Ἑλληνομνήμ. σελ 630 καὶ 634.)

Τὸ εἰρημένον Ὑμνολογίδιον μετὰ πλείστων ὅσων τυπογραφικῶν παροραμάτων ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1873. Ἐτι ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ συμπεριελήφθησαν ἢ τε παράφρασις εἰς χυδαίαν γλῶσσαν τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ Ρουσάνου καὶ οἱ ἱαμβικοὶ στίχοι· ἀλλ' ὁ ἐκδότης, ἐξ ἀγνοίας φαίνεται, ἐδημοσίευσεν καὶ τὴν μὲν καὶ τοὺς δὲ ὡς ἔργα τοῦ Τρανταφύλλου.

Ἐν τῷ Ὑπομνήματι, οὗτινος μόνον τὴν παράφρασιν εἶδομεν, λέγεται ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Στεφάνου μετὰ τὸ γινόμενον θαῦμα ἀναστᾶσα ἐκ τῆς κλίνης “καὶ περιεργότερον βλέποντας (τὸν υἱὸν τῆς) εἰς τὸ πρόσωπον τὸν βλέπει καὶ ἀληθινὰ εἶχε μάτια καὶ αὐτὸς ὁποῦ τὰ εἶχε πρῶτα μελανὰ ὕστερον τὰ εἶχε γαλανά.” Οὗ δὲ συνθέσας τοὺς ἱαμβικοὺς στίχους—ὅστις κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Μουστοξύδου ἦν αὐτὸς ὁ Ρουσάνος—ἀφηγεῖται τὸ περιστατικὸν τοῦτο ὧδε πῶς.

« Ἀνίστατ' εὐθὺς καὶ σκοπήσας υἱέα
« κατὰ πρόσωπον πούλυπραγμωνεστέως,
« τοῦτον βεβαίως ὀμματωθέντα βλέπει·
« καὶ ἀντὶ τὸ πρὶν κυανείων τῇ χροῇ,
« τὸ δεύτερον σχέοντα ὥπας γλαυκοῦς.

Ὁ δὲ Τραντάφυλλος εἰσάγει τὸν χορὸν ψάλλοντα·

« Τῶν Κερκυραίων λαὸς ὑπερεκπλήττεται σήμερον τοῦ
« φωτισθέντος τυφλοῦ ἀλλόχροον ὄρασιν τῆς πρώτης σκε-
« πτόμενος· ὅθεν τῆς Παρθένου ἑορτάζει τὰ τεράστια ».

Ἐν Κερκύρα ἐπιτελεῖται ἡ μνήμη τοῦ θαύματος τῆς Κασωπαίας ἢ κοινῶς Κασωπίτρας τῇ 8 Μαΐου· ἡ δὲ προσκύνησις αὐτῆς μετέβη καὶ εἰς μέρος τινὰ τῆς Ἡπείρου, οἷον τὴν Ἄρταν, καὶ τινὰς νήσους τοῦ Ἰονίου.

(40) Εἶναι ἤδη ἐπιστημονικῶς βεβαιωμένη ἡ τακτικὴ ἐνιαυσία ἔντισι τῶν ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου καὶ Νοεμβρίου καὶ μεταξὺ τῆς 11 καὶ 12 Δεκεμβρίου ἐπάνοδος τοῦ φαινομένου τῶν διαττόντων ἀστέρων, ἥτοι ἐγκοσμίων σωμάτων ἀναφλεγόμενων ἐν τῇ ἐπαφῇ των μετὰ τῶν ὑψίστων ἄκρων τῆς ἡμετέρας ἀτμοσφαίρας καὶ ἐνίοτε ἀνασπωμένων ὑπὸ τῆς ἐφελκτικῆς δυνάμεως τῆς γῆς καὶ καταπιπτόντων ἐν εἴδει βολίδων.

(41) Ὁ κομήτης τοῦ 1531 ἐφάνη καὶ αὖθις τῷ 1607· πάλιν τῷ 1682, ὅτε προσηγορεύθη κομήτης τοῦ Ἀλλεῦου ἔνεκα τῶν ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Halley γενομένων ἐπ' αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων· περὶ τὰ τέλη τοῦ 1758, διαμείνας ἕως τὸν Ἰούνιον τοῦ 1759· καὶ τελευταῖον τῷ 1835. Ἡ τῆς ἐπιστροφῆς του περιόδος ἀπὸ τοῦ 1378 ἕως τοῦ 1835 ἐταλαντεύθη μεταξὺ τῶν 74, 91 καὶ τῶν 77, 58 ἐνιαυτῶν· ἡ δὲ μέση ὑπῆρξεν 76,1 ἐνιαυτ. Ἐπομένως θέλει ἀναφανῇ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ Κ'. αἰῶνος.

(42) Ἐν τῇ Κερκυραϊκῇ Πρεσβείᾳ τοῦ ἔτους 1542 εὐρηται καταγεγραμμένη Ἀναφορὰ τῶν ἀδελφῶν Ἐμμανουὴλ καὶ Ἰωάννου Μόρμορη ἐξ ἧς ἐξάγεται ὅτι ἀπενεμήθη αὐτοῖς παρὰ τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνήσεως τὸ ἀξίωμα Ἱππάρχων (Capi de' Cavallari) εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκδουλεύσεών των. Διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἀναφορᾶς παραιτοῦνται τοῦ ἀξιώματος ἐκείνου ὡς εὐτελοῦς (per essere uffizio vile) καὶ ἐξαιτοῦνται ἵνα ἀπονεμηθῇ εἰς Γεώργιον τινὰ Μαλαστέρκουραν.

(43) Μαρμαρᾶ Βιβλ. ς.

(44) Μεταξὺ τῶν προνομίων τῶν χορηγηθέντων ἐπὶ Βε-

νετοκρατίας τοῖς Κερκυραίοις ἦσαν καὶ τὰ ἐξῆς 1.ον νὰ ἐκλέγωσι κυβερνήτας τῶν κερκυραϊκῶν κατέργων. Οἱ τριηράρχαι οὗτοι (Sopracomiti di Gallera) ἦσαν τέσσαρες καὶ ἤρξαντο ἐκλεγόμενοι ἀπὸ τοῦ 1470. 2.ον νὰ ποστέλλωσι Πρεσβείας εἰς Βενετίαν ἵνα ὑποβάλλωσιν αἰτήσεις ἀφορώσας εἰς τὴν ἐπιτόπιον διαχείρησιν. 3.ον νὰ διορίζωνται διοικηταὶ τῆς Πάργας καὶ Βουθρωτοῦ καὶ φρούραρχοι τοῦ Ἀρχαγγέλου. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶχον ἐξουσίαν τοῦ δικάζειν τὰς ὑποθέσεις τῶν πλησίον χωρίων μέχρι τῆς ποσότητος τῶν δύο φλωρίων (Ὅρα Ἑρμάννου Λούντζη περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ *Ἑννεῶν* σελ. 34. Ἀθήνησι 1856.)

(45) Τῷ 1571. Μετέσχον τῆς ναυμαχίας ταύτης 300 Κερκυραῖοι, ἐπιβάντες τεσσάρων κατέργων ὑπὸ τῆς Κοινότητος αὐτῶν ἐξηρτυμένων καὶ πλοιαρχουμένων ὑπὸ Μέτρου τοῦ Βούα, Χριστοφόρου Κοντόκαλη, Γεωργίου Κοκκίνη καὶ Στυλιανοῦ Χαλικιοπούλου. Ὁ ἐν αὐτῇ διακριθεὶς Κοντόκαλης ἐβραβεύθη μὲ ἱπποτικὸν ἀριστεῖον καὶ μὲ κτήματα ἐν Ἑξαμηλίῳ κατὰ τὴν περίχωρον τοῦ Βουθρωτοῦ. — Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκείνην ἐκ μὲν τῶν Βενετῶν ἐφονεύθησαν 1,200, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων 8,000· εἰς τὴν ἀνδρείαν δὲ τῶν τελευταίων τούτων ὀφείλεται προπάντων ἡ νίκη ἣτις ὑπῆρξε ἡ πρώτη κλόνησις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους (Ὅρα Villemain sur l'Etat de la Grèce p. 143. καὶ Π. Χιώτου ἱστορίαν τῆς Ἑπτανήσου ἀπὸ Βενετοκρατίας ἄχρι τῆς Βρεταννικῆς Προστασίας Κεφ. δ'.)

(46) Τῷ 1492 οἱ Ἰσπανοὶ ἐν Κούβα εἶδον τὸ πρῶτον τοὺς κατοίκους καπνίζοντας εἰλήματα φύλλων συνεστραμμένα ταβάκον ἐγχωρίως καλούμενα. Κατὰ τὸν κλεινὸν Οὐμβρόλδον οἱ Ἀῖτανοὶ ταβάκον καλοῦσι τὸν σωλῆνα δι' οὗ ἐμφοροῦνται καπνίζοντες (Alex. de Humboldt voyages aux régions equinoxiales Τόμ. Α. σελ. 490 Paris 1814)· ἐξ οὗ καταδείκνυται ὅτι ἡ καπνοσύριγξ (τσιμ-

ποῦχι) δὲν εἶναι ἐφεύρεμα τῶν Μωαμεθανῶν. Ἰωάννης ὁ Νικότιος διατελὼν πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας (1559-1561) ἐν Λισσαβῶνι, ἐνθα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐξ Ἀμερικῆς εἶχε μετακομισθῇ τὸ φυτὸν, φυτεύσας ἐν τῷ ἰδίῳ κήπῳ ἐπολλαπλασίασεν αὐτὸ καὶ ἔπεμψεν Λίκατερίνη, τῇ ἐκ Μεδίκων, μητρὶ τοῦ Βασιλέως Φραγκίσκου τοῦ Β' ου, καὶ ἄλλοις τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐπισήμων ἀνδρῶν (Charles Etienne et I. Libault. L'agriculture et maison rustique σελ. 125 1583). Ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Νικοτίου ἀπεκάλεσαν οἱ Γάλλοι τὸ φυτὸν *νικοτιανήν*, ἀπὸ δὲ τῆς δωρεοδόχου βοτάνης τῆς βασιλίσσης (l'Herbe à la reine). Τὴν ὀνομασίαν *νικοτιανήν*, ἀπέβαλεν ἡ κοινὴ χρῆσις, διέσωσεν ὅμως ἡ ἐπιστήμη. Ἐκ τῆς Γαλλίας μετεκομίσθη τὸ ναρκωτικὸν τοῦτο εἰς Ἰταλίαν τῷ 1581 ὑπὸ Ν. Τορναβόνα (A. Caesalpini De plantis Lib. viii. 343 Florent. 1585). Τῷ 1585 εἰσήγαγε τὸ φυτὸν εἰς Ἀγγλίαν ὁ Sir Walter Raleigh. (Th. Short. Discourses on Tea, Sugar, Milk etc. σελ. 231. London 1750). Εἰς τὴν μεγαλόνουν τοῦτον ἄνδρα, ὅστις διέπρεψε διὰ τὰ στρατιωτικὰ ἀνδραγαθήματά του κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις του, χρεωστεῖ ἡ Ἀγγλία τὴν πρώτην ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ κτῆσιν αὐτῆς κληθεῖσαν παρὰ τοῦ καταλαβόντος αὐτὴν *Βιργινία*, ὃ μεθερμηνεύεται *Παρθενία*, πρὸς τιμὴν τῆς τότε βασιλευούσης ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἀπειρογάμου Ἑλισάβετ. Εκείθεν ἀπέστειλεν εἰς τὴν πατρίδα του τὸ ἀρωματικὸν φυτὸν. Ἐχομεν ἐκ παραδόσεως ὅτι ἡμέραν τινὰ ὁ θαλαμηπόλος τοῦ Sir Walter ἐμβὰς εἰς τὸ σπουδαστήριον τούτου μὲ φιάλην πλήρη ζύθου εἶδεν τὸ πρῶτον αὐτὸν μὲ καπνοσύριγγα εἰς τὸ στόμα ἐξ οὗ ἐξέπεμπε νέφη καπνοῦ. Νομίσας δὲ αὐτὸν τὸ θυμὸν ἐσωτερικῆς τιнос ἀναφλέξεως ἐν τῇ ταραχῇ του ἐξεκένωσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ κυρίου του τὴν φιάλην τοῦ ζύθου καὶ ἐκραύγασεν ἐπικαλούμενος βοήθειαν ὑπὲρ τοῦ Sir Walter ὃν ἐξέλαβε καίόμενον ζωντανόν.—Ἡ

ἐν Ἀγγλία χρήσις τοῦ καπνίζειν εὐθέως τοσούτῳ ἐγενε-
κεύθη ὥστε εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Αὐλὴν. Μάλιστα ἡ Βα-
σίλισσα ἠνείχετο νὰ καπνίζωσιν ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῆς, ὡς
ἀποδείκνυσι τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον. Ἡμέραν τινὰ ὁ Sir Ra-
leigh, ὅστις μεγάλως ἠύνοετο παρὰ τῆς Ἀνάσσης αὐτοῦ,
τῇ ἔλεγεν ὅτι ἐπίστατο ἀπάσας τὰς ἰδιότητας καὶ
ἀρετὰς τοῦ πολυτίμου φυτοῦ καὶ ἠδύνατο νὰ προσδιορίσῃ
τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ἀτμοῦ τοῦ ταβάκου τοῦ περιεχομέ-
νου ἐν τῇ ἐστίᾳ τῆς καπνοσύριγγός του. Ἡ Βασίλισσα ἐ-
ξέλαβεν τὸ πρᾶγμα ὡς παράδοξον καὶ ἐστοιχημάτισεν
ὅτι ὁ αὐλικὸς τῆς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν
τῶν λόγων του. Ὁ Ραλέϊος ὁμοίως τὴν ἀπέδειξε ζυγίσας
ἐνώπιόν τῆς δραγματίου ταβάκου ὅπερ ἔθεσεν εἶναι τὴν ἐστίαν
τῆς καπνοσύριγγός του καὶ μετὰ τὴν καύσιν τοῦ φυτοῦ ζυγί-
σας πάλιν τὴν ἀπομείνασαν τέφραν. Κατέπεισε δὲ τὴν Ἀνασ-
σαν ὅτι ἡ κατὰ τὸ μείον διαφορὰ προέκυπτεν ἐκ τῆς ἐξατμί-
σεως. Ἡ Ἐλισάβετ ἐπλήρωσε τὸ στοίχημα εἰποῦσα αὐτῷ ὅτι
ἔγνω πολλοὺς εἰς ὧν τὰς χεῖρας ὁ χρυσὸς εἶχε δια-
λυθῇ εἰς καπνὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ Sir Walter πρῶτος
τὸν καπνὸν ἐστερέωσεν εἰς χρυσόν (Lives of the Queens
of England by Agnes Strickland. Vol. IV. London 1857.)
Ὁ ἀνώνυμος βιογράφος τοῦ Ραλέϊου ἐν τῷ Βίῳ αὐτοῦ
τῷ τυπωθέντι ἐν Λονδίῳ τῷ 1740 βεβαιοῖ ὅτι εἶδε τὴν
καπνοθήκην τοῦ Sir Walter ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ τότε
ἐν Leeds ἀρχαιολόγου Ράλφου Thoresby.

Κατὰ τὸν ἐφεξῆς ἰζ' αἰῶνα ἐπεξετάθη ἡ χρήσις τοῦ
καπνοῦ εἰς Βέλγιον καὶ εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς Εὐρώπης
μέρη. Ὡστε Νικόλαος ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ τοῦ ἐξ ἀπόρ-
ρήτων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Ἀλεξάνδρου τοῦ πάνυ υἱὸς,
συγγράψας ψόγον νικοτιανῆς πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τῆς
ἰζ' ἐκαντοταστηρίδος, “καινὸν καὶ προσφάτου χρόνου χρή-
μα,, ἀποκαλεῖ τὸ φυτὸν. Παίζων δὲ μετὰ τὴν λέξιν νικο-
τιανῇ “ἡ μὲν τούτου (τοῦ φυτοῦ) κλήσις”, γράφει, “μο-
“ νονουχὶ φωνὴν ἀφιεῖσα, ἔκτοπόν τινα κάτον ἐμποιεῖν

“ τοῖς γευομένοις φησὶ, καὶ ἐς μανιώδη ὀργὴν ἀναρρίπι-
 “ ζειν τοὺς μετερχομένους μεγάλη βοᾷ τῇ φωνῇ.” Ἡ
 τέως ἀνέκδοτος αὕτη διατριβὴ Νικολάου τοῦ Μαυροκορ-
 δάτου κατεχωρήθη ἐν τῇ *Χρυσολίδι* τοῦ 1875 ἐκδιδομένη
 Ἑνετίῃσιν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ βιβλιοφύλακος τῆς Μαρκιανῆς
 καὶ ὁμογενοῦς Ἰωάννου τοῦ Βελούδου.

(47) Τινὲς τῶν ἱστοριογράφων, ἐν οἷς καὶ ὁ Le Beau, διη-
 γοῦνται ὅτι ὁ Μωάμεθ εἰσῆλθεν ἔφιππος εἰς τὴν Ἀγίαν Σο-
 φίαν καὶ ὅτι οὕτω πράττων ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ αὐτοὺς τοὺς
 Βυζαντινοὺς Αὐτοκράτορας παρ’ οἷς τοιοῦτον ἔθιμον εἶχεν
 ἐπικρατήσει. Ἄλλοι ἀρνοῦνται τὸ γεγονός.

(48) Πρὸς δὲ τοὺς στρατιώτας ἔλεγεν ὁ Κωνσταντῖνος·
 “ Στῆτε γενναίως παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς
 “ τοῦ Θεοῦ, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται! Πολεμήσατε ἀνδρεί-
 “ ως καθὼς ἀρμόζει εἰς Χριστιανοὺς καὶ εἰς Ἕλληνας.
 “ Ἴδού εἰς ὑμᾶς παραδίδωμι τὸν τε ταπεινῶμενον τοῦτον
 “ θρόνον καὶ τὴν βασιλίδά τῶν πόλεων, τὴν πόλιν τοῦ
 “ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἣτις ἐστὶν ἡ ἐλπίς καὶ ἡ χαρὰ
 “ πάντων τῶν Ἑλλήνων... (Φραντζῆς Βιβλ. Γ. κεφ. 5’)

(49) Τὸ ὄνομα Βασιλικὴ ἰταλιστὶ μεθερμηνεύεται *Regina*
 ὁπόθεν τὸ ξενόφωνον *Ρεγγίνα*.

(50) Geropoldi. *Bilancia Storico-Politica dell’ Im-
 pero Ottomano.*— Μουστοξύδ. Ἀνάλεκτα.

(51) Μεθερμηνεύεται *Γυνή ἡ φωτόλαμπής*.

(52) Ὁ Μέγας Σουλεϊμάνης ἐπωνομάσθη καὶ *Καρού-
 ρης* ἦτοι Νομοθέτης. *Καρούρι* παρὰ Τούρκοις λέγεται ὁ
Νόμος. Διὸ καὶ τὸ δημοσιευθὲν τῇ 11123 Δεκεμβρίου
 1876 σύνταγμά της ἡ Ὁθωμανικὴ Κυβέρνησις ἀπεκά-
 λεσε *Καρούρι* Ἑσσασσι ἦτοι Θεμελιώδη Νόμον.

(53) Ἡ διπλωματικὴ ἀλληλογραφία τῶν Πρέσβεων τῆς
 Ἑνετικῆς Πολιτείας παρὰ ταῖς διαφόροις αὐλαῖς τῆς Εὐ-
 ρώπης εἶναι ἀνεξάντλητος πηγὴ ἐξ ᾧ οἱ λόγιοι πολλὰ
 δύνανται τὰ ἐπωφελεῖν νὰ ἀνιμῶσι. Ὁ Α. Μουστοξύδης ἀνα-
 διφῶν ἐν αὐτῇ ἀνεῦρε μετὰ ἄλλων ἐπισήμων καὶ

ἔγγραφον ὅπερ ὁ Βάϊλος Ἰάκωβος ὁ Σοράντιος ἐπέστελλε τῇ Κυβερνήσει του τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1566 ἐν ᾧ κατέγραψε μεταπεφρασμένην ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἰταλικὴν τὴν ἐν τῷ κειμένῳ μας μνημονευομένην ἐπιστολὴν ἧς προτάττει τὴν ἐξῆς σημείωσιν. “ Μετάφρασις ἐπιστολῆς “ τουρκιστὶ γεγραμμένης, ἐγχειρισθείσης ὑπὸ Μιχαὴλ Πα- “ παδοπούλου, ἥτις εἶναι, καθὰ οὗτος λέγει, ἡ μετάφρα- “ σις ἐπιστολῆς ἑλληνιστὶ γεγραμμένης ἦν ἡ κυρία ‘Ρεγ- “ γίνα Καρτάνου ἐκ Κερκύρας ἔπεμπε πρὸς τὴν ἑαυτῆς “ θυγατέρα, γυναῖκα τοῦ Σελήμ καὶ μητέρα τοῦ Μουράτ.”

Παράτηρεῖ δὲ ὁ πρεσβευτὴς Σοράντιος ὅτι ἐν τέλει τῆς τουρκικῆς μεταφράσεως εἶχον προστεθῇ ἐπίσης τουρκιστὶ, καθ’ ὑπαγόρευσιν τοῦ Παπαδοπούλου, αἱ ἐπόμεναι λέξεις. “ Κυρία μου, ἡ ἐπιστολὴ ἦν ἐγὼ ὁ θεῖος καὶ δοῦλός σου “ ἐκόμισα ἥτο γεγραμμένη ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν χριστιανῶν, “ ἀλλ’ ὁ συγγενής σου ὁ Ἀντωνάκης ὁ Σπαχίδης εὔρε, “ καίτοι μετὰ δυσκολίας, ἄνδρα εἰδήμονα ὅστις μετέ- “ φρασεν αὐτὴν ὅσον ἡδυνήθη κάλλιον.”

Ἡμεῖς δημοσιεύομεν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἣν ἡ Σοφίανη ὑπαινίττεται ἐν τῇ ἑαυτῆς πρὸς τὸν Ὁδηγ. Ἐπαρχον, τοιαύτην ὁποία ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μεταφρασθεῖσα ἐξεδόθη ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις τοῦ Μουστξύδου, πλὴν ἀσημάντων τινῶν παραλλαγῶν περὶ τὸ λεκτικόν. Εἶναι λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις δισέγγονος τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου ἔχουσα ἰταλίδαν μὲν τὴν μητέρα, ὀθωμανίδα δὲ τὴν μάμμην. Πόσας ἀλλοιώσεις ὑπέστη τὸ πρωτότυπον διὰ τριῶν διελθούμενον μεταγλωττίσεων Κύριος οἶδε. Μολοντοῦτο τὸ ἔγγραφον διετήρησε τὸ ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀπέριττον ἐκεῖνο ὕφος τὸ ἐκφράζον τὰ ἄδοξα καὶ ἀληθῆ τῆς καρδίας αἰσθήματα· συγκινεῖ δὲ τὸν ἀναγινώσκοντα ὁ ἀφελὴς τρόπος μεθ’ οὗ ἡ μήτηρ ἀναζωογονεῖ τὰς πρώτας τῆς θυγατρὸς ἐντυπώσεις.

Ἴδου ἡ περὶ ἧς πρόκειται ἐπιστολή.

“ Κυρία μου καὶ θύγατερ, σοὶ πέμπω μυρίαυς χαιρε-

“ τισμούς. Ἀπὸ εἰκοσιεννέα ἤδη ἐτῶν περὶ σοῦ μόνον
 “ διαλογιζομένη καὶ ἀποροῦσα ἐὰν ζῆς ἢ ἀπέθανες, οὐδὲν
 “ ἄλλο ἐπεθύμουν εἰμὴ νὰ ἀκούσω εἰδήσεις αἵτινες νὰ
 “ μὲ ἀπαλλάξωσι ταύτης τῆς ἀμηχανίας. Ἐπὶ τέλους
 “ δὲ μαθοῦσα ὅτι εἶσαι γυνὴ τοῦ αὐθέντου Σουλτάνου
 “ Σελήμ. ἐξ οὗ ἀπέκτησες υἱὸν ὀνόματι Σουλτάνον Μουράτ
 “ νῦν χαρίστησα τῷ Θεῷ καὶ ἐδόξασα τὸ μεγαλεῖόν του.
 “ Βέβαιον εἶναι ὅτι παιδιόθεν πολλὰ ἐδείκνυες σημεῖα
 “ ὅτι ἔμελλες νὰ γίνῃς μεγάλη, καὶ ἐλπίζω ὅτι καὶ εἰς
 “ τὸ μέλλον θέλεις λάβει εὐτυχίας μείζονας τῆς παρούσης.
 “ Ἐγὼ δὲ, ὦ θύγατερ, ἔμεινα 27 ἐνιαυτοὺς αἰχμάλω-
 “ τος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὑπέφερα τὰ πάν-
 “ δεινα· ἀλλ’ ἐπὶ τέλους, θείᾳ χάριτι, πρὸ δύο ἐτῶν
 “ ἐλευθερωθεῖσα ἐπέστρεψα εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν Κέρκυ-
 “ ραν, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἡμῶν κατοικίαν, ἐνθα πληροφορη-
 “ θεῖσα τὰ περὶ σὲ ἔγραψα τὴν παροῦσαν καὶ ἔπεμψα
 “ αὐτὴν διὰ μέσου τοῦ θείου σου.
 “ Ἐγὼ ὀνομάζομαι Ρεγγίνα, ὁ πατήρ σου Νικόλαος,
 “ σὺ δὲ Καλή. Εἶχες δύο ἀδελφοὺς καὶ μίαν ἀδελφήν.
 “ Οἱ ἄρρενες ὀνομάζοντο Γεώργιος καὶ Μανώλης, τὸ δὲ
 “ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς σου ἦτο Φωτεινὴ. Ὅτε ἡχμαλω-
 “ τίσθημεν ἦσο ἐπταέτις. Ὁ πατήρ σου ἀπέθανεν ἐν τῷ
 “ κατέργω. Οἱ λοιποὶ ἀδελφοί σου ἀπεπλανήθησαν, ὥ-
 “ στε οὐδέποτε ἔλαβον περὶ αὐτῶν εἰδήσεις. Ἐὰν δὲ
 “ δυσπιστῆς εἰς τοὺς λόγους ἐμοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖ ὁ θεῖός
 “ σου ἐρώτησον αὐτὸν καὶ βεβαιώθητι περὶ παντὸς πράγ-
 “ ματος.
 “ Ἐπὶ τοῦ παρόντος σώζεται ἐκ τῆς γενεᾶς σου ὁ
 “ Ἀντώνιος Καρτάνος ὅστις, ὡς γινώσκεις, ἐφοῖτα εἰς τὸ
 “ διδασκαλεῖον τὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.
 “ Ἦκουσα δὲ ὅτι γενόμενος Μωαμεθανὸς κατετάχθη εἰς
 “ τοὺς Σπαχίδας.
 “ Τὸ ὄνομα τῆς κώμης ἐξ ἧς ἐζωγρήθης καλεῖται Ἀ-
 “ σουμέτη, κειμένη πλησίον τῆς Κερκύρας·

“ Η τοῦ πατρός σου ἀδελφὴ ὠνομάζετο Φραγκισκίνα.
 “ Η γεννεά σου κατὰγεται ἐξ ἐνὸς Κύρ Ἀντωνίου Καρτάνου.
 “ Σὺ συνείθιζες νὰ λέγῃς· μητέρα μου, ὦ μητέρα, θὰ ἔλ-
 “ θωσιν οἱ Τούρκοι καὶ θὰ μᾶς ἐπάρωσι. Θὰ ἔλθῃ ὁ Χαϊ-
 “ ρατίμπασας νὰ μᾶς ἀρπάσῃ. Ἡμεῖς ἐλέγομεν· ἡ κόρη αὕτη
 “ ἐπὶ τέλους θὰ τουρκεύσῃ. Καὶ μετ’ οὗ πολὺ, κατὰ θεῖαν
 “ βούλησιν, ἐπληρώθησαν οἱ λόγοι σου.
 “ Θύγατερ, ἂν δὲν ἐλησμόνησες τὰ πρὸς τὴν μητέ-
 “ ρα σου καθήκοντα, θέλεις πέμψῃς ἄνθρωπον ἵνα πα-
 “ ραλαβὼν μὲ ὁδηγήσῃ πλησίον σου. Ἄν δὲ αἰσχύνηςαι
 “ νὰ μὲ καλῇς μητέρα, ἄλλο δὲν μοὶ ἀπομένει ἢ νὰ εὐ-
 “ χηθῶ ὅπως ὁ Θεὸς μὲ ἀξιώσῃ τῆς μετὰ σοῦ ἐντεύξεως
 “ κατὰ τὸν μέλλοντα βελτίονα βίον.»

(54) Ἡ Καλὴ μαθοῦσα ὅτι ἡ περίφημος Ἐλισάβετ, βα-
 σίλισσα τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, ὑπερηγάπα τὸν πλοῦ-
 τον τῶν τιμίων λίθων καὶ τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, ἀ-
 πέστειλεν εἰς αὐτὴν ἐσθῆτα καὶ ζώνην βαρυτίμους,
 πέντε κρήδεμνα, ἐξ ὧν δύο χρυσοκέντητα, περιειργασ-
 μένα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἔθος, περιδέραιον ἐξ ἀνθράκων
 καὶ μαργαριτῶν καὶ ὄρμον ἐξ ἀδαμάντων· τὰ δῶρα
 δὲ ταῦτα συνώδευσε μὲ ἐπιστολὴν ἣν διαταγῇ αὐ-
 τῆς ἔγραψεν ἡ ἐν τῷ κειμένῳ μνημονευομένη Ἰσραη-
 λῖτις Ἐλπίς Μαλαχίου, ἐν ἣ δὲ ἐπιστολῇ, γραφείσῃ μετὰ
 τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Σελήμ, ἡ ἤδη Βαλιδὲ Σουλτάνα παρ-
 εκάλει τὴν Ἀνασσάν τῆς Ἀγγλίας νὰ τῇ ἀνταποστεί-
 λῃ ὡς τεκμήριον φιλίας ὑφάσματα ἐξ ἐρίου ἢ μετάξης κα-
 τειργασμένα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀγγλικά μυρεψικά, οἷον, πρὸς
 χρῆσιν τοῦ μὲν προσώπου ἀποστακτὰ ὕδατα, τῶν δὲ
 χειρῶν ἔλαια εὐώδη (Ellis' s original letters illustrative o
 English History Vol. II. p. 53.)

(55) Πραγματικῶς τὰς λέξεις ταύτας γεγραμμένας τουρ-
 κιστὶ ἐξ ἄλλης χειρὸς εἶδεν ὁ Σαράντιος ἐπὶ κεφαλίδος
 τῆς ἐκ τῆς ἑλληνίδος εἰς τὴν τουρκικὴν φωνὴν μεθερ-
 μηνευθείσης ἐπιστολῆς ἣν τῷ ἐπέδειξεν ὁ Παπαδόπουλος.

Οἷτος δε φαίνεται ὅτι ἦτο ἔμπορος καὶ εἶχε πλοῖον ἰδιό-
κτητον. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ τοῦ ἀπενέμοντος αὐτῷ προνό-
μια τινὰ ἐπομένου διατάγματος οὔτινος, κατὰ τὴν ἀνω-
τέρω ἀφήγησιν τοῦ Σοραντίου, ἣν ἐπίσης κάτοχος ὁ Μι-
χαὴλ Παπαδόπουλος.

“ Διὰ τοῦ παρόντος ἐντέλλεται εἰς πάντα Σαντζάκην, Καδὴν,
“ Βοϊβόδαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Καπετάνον τῆς Σμύρνης
“ ἵνα τῷ Κερκυραίῳ Μιχαὴλ Παπαδοπούλῳ προσορμιζο-
“ μένῳ εἰς οἶονδῆποτε ἐπίνειον τῆς Αὐτοκρατορίας συγ-
“ χωρήσωσι ν’ ἀποβιβάζῃ ἐκ τοῦ πλοίου τοῦ ἀσυδότης
“ ὅ,τι ἂν βούληται· ἵνα μὴ ἐνοχλῶσι τὰς ἐν ταῖς χώραις
“ ἐκείναις Ἐκκλησίας· ἔτι δὲ ἵνα ἐπιτρέψωσιν εἰς τὸν αὐ-
“ τὸν Παπαδόπουλον νὰ ἐλευθεροῖ, ὅπου ἂν εὔρῃ, δούλους
“ Κερκυραίους.

(Τ. Σ.) “ Μήτηρ Σουλτάνου Μουράτ. »

Σουλτάνοι ὀνομάζονται καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλεύοντος
Πατισάχ· ἡ δὲ Καλὴ, ζῶντος ἔτι τοῦ ἀνδρός, ὑπογρά-
φεται μήτηρ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ καὶ οὐχὶ σύζυγος
τοῦ Σουλτάνου Σελήμ διότι ἡ τιμητικὴ τῆς Σουλτάνας
θέσις πραέρχεται οὐχὶ ἐκ τῆς συζυγικῆς ἀλλ’ ἐκ τῆς
μητρικῆς αὐτῆς ἰδιότητος.

(56) Ὁ ἐκδότης τῶν Ἀναλέκτων τοῦ ἀοιδίου Α.
Μουστοξύδου ἐν σελ. 93 ἀφηγεῖται· “ Οἱ Ἐνετοὶ συγγρα-
“ φεῖς, εἴτε διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ Κέρκυρα ἦτο ὑποτεταγ-
“ μένη εἰς τὴν πολιτείαν αὐτῶν, εἴτε ἔνεκεν ἀγνοίας, λέ-
“ γουσιν αὐτὴν (τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν παιδίσκην τὴν
“ καταστᾶσαν σύζυγον τοῦ Σελήμ) εὐγενῇ κυρίαν Ἐνετὴν
“ ἔλκουςαν τὸ γένος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βάφων, ἃν καὶ
“ Λάζαρος ὁ Σοράντιος προστίθῃ μετ’ ἐπιφιλάξεως, ἃν
“ τοῦτο ἀληθεύῃ.”

Πλὴν ὁ Σαγρέδος (Ἐνετίησι. 1688. σελ. 421) καὶ ὁ ἀκο-
λουθῶν τούτῳ καὶ ἄλλοις Βενετοῖς ἱστοριογράφοις Ἀμμερος
(Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας τῆς ἰταλικῆς με-
ταφράσεως Τομ. 13 σελ. 26. Ἐνετίησι 1830) καὶ ὁ

Lamartine (*Histoire de la Turquie*) λέγουσιν ὅτι ἡ πρώτη τῶν συζύγων, οὐχὶ τοῦ Σελήμ Β', ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ του Μουράτ Γ', ἦτο Ἑνετὶς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βάφων ἧς ὁ πατὴρ εἶχε χρηματίσει Διοικητὴς τῆς Κερκύρας· καὶ ὅτι κατὰ τὸν ἀπὸ Βενετίας εἰς Κέρκυραν διάπλουν αὐτῆς, μικρᾶς ἔτι οὔσης παιδὸς, εἶχεν αἰχμαλωτισθῇ ὑπὸ τῶν πειρατῶν καὶ ἀπαχθῇ εἰς τὸ χαρέμιον τοῦ Μουράτ καὶ ὑπὸ τούτου ἔπειτα περιπαθῶς ἀγαπηθῇ.

Μεταξὺ τῶν Ἑνετῶν Ἱστοριογράφων καὶ τῆς Ἐκθέσεως Ἰακώβου τοῦ Σοραντίου, ἃν ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ οἱ μὲν αὐτὸ ὁ δὲ αἰνίττονται τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὑφίσταται διαφορὰ οὐ μόνον ὡς πρὸς τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐθνότητα τῆς γυναικὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν ἡγεμόνα μεθ' οὗ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνεζεύχθη· καθότι οἱ μὲν, σύζυγον τοῦ Μουράτ Γ' λέγουσιν αὐτήν, ὁ δὲ, τοῦ Σελήμ καὶ μητέρα τοῦ Μουράτ.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τῆς Σοφιανῆς Καρυοφύλλου, διακρίνουσα τὰ πρόσωπα, συμβιβάζει τὰς δύο παραδόσεις.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἐν τῷ *Καταλόγῳ* τῶν Ἑνετῶν Προνοητῶν (*Proveditori*) Κερκύρας τῷ συμπεριληφθέντι ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Χόφφ, τοῦ ἐπιμελεστάτου μεσαιωνοδίφου, ἐν τοῖς *Ἑλληνοφραγκικοῖς Χρονικοῖς* του, οὐχ εὔρηται, διαρκούσης τῆς 15'. ἔκαντονταετηρίδος, Προνοητῆς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βάφων. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀποφανθῶμεν ἂν πλημμελὴς ἦναι ὁ κατάλογος ἢ ἂν πλανῶνται οἱ εἰρημένοι Ἱστοριογράφοι τὸν Βάφον, πατέρα τῆς γυναικὸς Μουράτ τοῦ Γ', Προνοητὴν Κερκύρας ἀποκαλοῦντες.

Γεώργιός τις Βάφος διετέλεσεν ἐν Ἑπτανήσῳ Γενικὸς Προνοητῆς κατὰ τὰ τέλη τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος (1691—1692), ἀλλ' ἡ ἐποχὴ αὕτη περιάγει ἡμᾶς εἰς τὸν Β' Ἀχμέτην καὶ πόρρω τοῦ Σελήμ Β' καὶ Μουράτ Γ'.

(57) Ἄμμερ. Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας Τόμ. ιγ'. σελ. 30-31.

(58) Ὁ Ἄμμερ (αὐτόθι) σημειοῖ ὅτι εἶναι ἀνακριβὲς τὸ

ὕπὸ τοῦ Σαγρέδου λεγόμενον· “ la prese in odio e ri-
“ pudiò per sempre i di lei abbracciamenti.,,

(59) Περὶ τῆς βαπτίσεως τοῦ Μουράτ ἀναφέρει ἕτερος
παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ Βάϊλος τῶν Ἑνετῶν, Ἰωάννης Φραγ-
κῆσκος ὁ Μαυροκηνός. (Relazione dell’Ambasceria a Co-
stantinopoli di Gian Francesco Morosini, Bailo della Re-
pubblica di Venezia dal 6 Maggio 1582 al 12 Giugno
1583. Venezia 1864 p. 26.) Εἶναι πασίγνωστον ὅτι ἡ
χρῆσις τοῦ βαπτίσματος δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔθος τῶν
Χριστιανῶν· ὡς σύμβολον δὲ καθαρισμοῦ καὶ ἀγνείας ψυχῆς
ἐπεκράτει καὶ παρὰ τινι αἵρέσει, τῇ τῶν Ἑσσηνίων, ἐν
αὐτῇ τῇ Ἰουδαίᾳ ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστιανισμός. Ἡ Χρι-
στιανικὴ Ἐκκλησία ἀνύψωσε τὸ βάπτισμα κατατάξασα
ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτῆς καὶ θεωρήσασα ὡς μέσον ἀπο-
πλύσεως τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος.

(60) He was much subject to the falling Sickness.
Ὅρα Knolles σελ. 651 σύμφωνον ὄντα μετὰ τῶν Ὀ-
θωμανῶν χρονογράφων.

(61) Μουστοξύδ. Ἀνάλεκτα σελ. 97.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020732

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΩΛ ΔΕ ΚΟΚ

ΜΟΔΙΣΤΡΟΥΛΕΣ

ΜΕΤΑ 40 ΕΙΚΟΝΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ Γ. Ι. Β.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ: Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ—Α. ΝΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ

